

Jaana Tahkokallio

Joel Vataja

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyö, 2020

MAAN HILJAISTEN ÄÄNI

Lyhytelokuva diakoniatyön asiakkaiden elämäkokemuksista.

TIIVISTELMÄ

Jaana Tahkokallio & Joel Vataja

Maan hiljaisten ääni. Lyhytelokuva diakoniatyön asiakkaiden elämäkokemuksista.

37 sivua, 3 liitettä

Syksy 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Toiminnallisen opinnäytetyömme produktiona valmistui lyhytelokuva nimeltä Maan hiljaisten ääni. Elokuvan sisältö perustuu Pieksämäen seurakunnan diakoniatyön asiakkaiden teemahaastatteluissa kertomiin elämäkokemuksiin ja näkemyksiin.

Haastatteluiden inspiroimana syntyi elokuvan käsikirjoitus, josta etenimme kuvakäsikirjoituksen kautta kohti elokuvan kuvauksia ja julkaisua. Elokuvan kuvaukset toteutuivat heinäkuussa 2020 Ruokolahdella ja lopullinen elokuva valmistui lokakuussa 2020. Ensi-ilta järjestettiin Pieksämäellä saman vuoden marraskuussa.

Opinnäytetyön yhteistyökumppaneina toimivat Pieksämäen seurakunnan diakoniatyö, sekä elokuvan kuvauksesta ja jälkituotannosta vastannut Nuutti Pura. Opinnäytetyö käsittelee taiteen ja luovuuden keinoin diakoniatyön, syrjäytymisen ja osallisuuden kysymyksiä ja niiden toisiinsa limittyvää suhdetta.

Lyhytelokuvan tavoitteena on herättää katsojassa arvopohdintaa elämästä niiden silmin, jotka eivät yhteiskunnan kiireessä meinaa pysyä mukana. Sen sanoma on toivon ja hyvän huomaaminen silloinkin, kun elämässä on paljon vaikeuksia sekä toisen ihmisen kohtaamisen merkitys. Uudessa päivässä on aina uusi toivo.

Elokuvan juoni rakentuu kirjeen kirjoittamisen ympärille, Kirjeen ajatukset on koostettu kolmen diakoniatyön asiakkaan pohdinnoista. Ammatillisesti oli kiinnostavaa huomata, kuinka tärkeä tuki ja vierellä kulkija diakoniatyöntekijä haastateltavillemme oli ja myös kuinka samankaltaisia ajatuksia elämästä kolmella haastateltavallamme oli. Elokuva soveltuu käytettäväksi esimerkiksi seurakuntatyössä ja orientoitumisvälineenä syrjäytymiseen ja diakoniatyöhön liittyvissä koulutuksissa. Produktio sai apurahaa Kerttu ja Oiva Turusen diakoniarahastolta.

Asiasanat: diakonia, syrjäytyminen, osallisuus, taide, lyhytelokuva

ABSTRACT

Jaana Tahkokallio & Joel Vataja

Maan hiljaisten ääni – A short film that represents the experiences of clients of diaconal work.

37 pages, 3 appendices

Autumn 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services, Diaconal Work

For our final assignment, we made a short film "Maan hiljaisten ääni" (The sound of the quiet ones). The film represents the experiences and thoughts of the clients of Pieksämäki congregation's diaconal work gathered through a themed interview.

Inspired by the interviews we made a script, and a storyboard. We shot the film in Ruokolahti in July 2020. The short film was ready in October 2020. The premiere was in Pieksämäki in November 2020.

Our cooperation partners in our final assignment were the diaconal work of Pieksämäki congregation and Mr. Nuutti Pura, who answered for the shooting and post-production.

Diaconal work, matters of social exclusion and participation and their intertwining relationship were highlighted through art and creativity as a method of the thesis. The aim of the short film was to evoke moral deliberation by offering insight into experiences of those who struggle to keep up with the hectic pace of the modern society. The film's message is that there is always hope and something good, even when everything seems to be dark. There is always hope in the new day.

The storyline of the film is composed by writing a letter. The thoughts of the letter were composed by the thoughts of the interviews. Professionally it was interesting to notice, how important a support the diaconal worker was to the interviewed people. Our film got a grant from the diaconal fund of Kerttu and Oiva Turunen.

Keywords: diaconia, social exclusion, participation, art, short film

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	PRODUKTION ESITTELY JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	5
2.1	Diakoniatyö	6
2.2	Kirkko osallisuuden asialla	8
2.3	Syrjäytyminen ja diakoniatyö.....	10
2.4	Taidelähtöisyys	12
3	KÄYTETYT MENETELMÄT JA ELOKUVAN TOTEUTUS	15
3.1	Elokuva taidemuotona.....	15
3.2	Yhteiskehittäminen.....	17
3.2	Teemahaastattelu ja anonymisointi.....	18
3.3	Maan hiljaisten ääni-lyhytelokuvan toteuttaminen.....	22
3.4	Elokuvan viesti	27
3.5	Elokuvan musiikki	28
3.7	Elokuvan ensi-ilta ja jatkosuunnitelmat	30
4	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	34

LIITE 1 Haastatteluteemat

LIITE 2 Maan hiljaisten ääni-lyhytelokuvan käsikirjoitus

LIITE 3 Linkit kuvakäsikirjoitukseen, musiikkivideoon sekä lyhytelokuvaan

1 JOHDANTO

Yhteiskuntamme kiire ja meteli täyttävät mielemme ja korvamme. Monen ihmisen ääni hautautuu taukoamattoman hälinän alle. Toisen ihmisen aito kohtaaminen jää helposti väliin kiilaavan älypuhelinruudun taakse. Eri mediat tuottavat artikkeleita yhteiskunnallisen hyvinvoinnin polarisaatiosta ja politiikkojen puheissa liikkuu ajatuksia eriarvoistumisen lisääntymisestä, joka voi johtaa luokkayhteiskunnan palaamisen Suomeen (Hagfors, 2014).

Liian usein unohdamme kuunnella niitä, joilla ei ole enää voimia huutaa. Kuitenkin juuri tämä hiljaisuus saattaisi olla sitä, jota meidän kaikkien kannattaisi kuunnella herkällä korvalla. Uskomme jokaisella ihmisellä olevan merkityksellisiä ajatuksia, kun niille vain annetaan tilaa ja aikaa. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön kautta haluamme antaa äänen muutamalle ihmiselle, jotka sen harvemmin kuuluviin yhteiskunnassamme saavat. Keskeisenä ajatuksenamme on kulkenut taiteen yhdistäminen diakoniatyöhön, osallisuuden kokemuksiin ja syrjäytymiseen.

Haastattelimme kolmea diakoniatyön asiakasta ja teimme heidän ajatuksistaan inspiroituneena lyhytelokuvan nimeltä Maan hiljaisten ääni. Opinnäytetyömme yhteistyökumppaneina toimivat Pieksämäen seurakunnan diakoniatyö, sekä elokuvan kuvauksesta ja jälkituotannosta vastannut Nuutti Pura. Elokuva sai apurahaan Kerttu ja Oiva Turusen diakoniarahastosta.

Ammatillisesta näkökulmasta käsin meitä kiinnosti tavata diakoniatyön kentällä meille tuntemattomat ihmiset ja pystyä kohtaamisen kautta luomaan turvallinen ja avoin ilmapiiri keskustelulle. Opinnäytetyön tavoitteena on herättää arvopohdintaa elokuvan katsojissa heikommassa asemassa olevien silmin. Elokuvan on tarkoitus toimia myös työvälineenä kirkon alan ammattilaisille. Kirjallisessa työssä raportoimme produktion toteutuksesta taiteen, diakoniatyön, syrjäytymisen ja osallisuuden valossa.

2 PRODUKTION ESITTELY JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Aloitimme opinnäytetyömme ideoinnin sosionomi-diakoni-opintojemme toisena opiskeluvuotena. Tutkimuksellisen työn sijaan päätimme tehdä taiteellisen ja toiminnallisen kokonaisuuden. Toiminnallisessa opinnäytössä tavoitteena on tuottaa produkti. Se voi olla esimerkiksi opas, esine, tapahtuma, kokous, näyttely tai portfolio. Tutkimuksen sijaan keskittyminen on konkreettisen tuotoksen tekemisessä. (Vilkka & Airaksinen, 2004, 6.) Produktin sijaan puhumme työssämme produktiosta, koska produktio-sanalla viitataan enemmän taiteelliseen tuotokseen.

Samoihin aikoihin ideoinnin alkamisen kanssa oli opinnoissamme käynnissä vanhustyön kurssi, jonka tiimoilta piti mennä tapaamaan valitsemaansa iäkkäämpää ihmistä ja haastatella häntä hänen elämäntarinaa liittyen. Silloin pohdimme yhdessä, kuinka hienoa on antaa ihmisen kertoa ajatuksiaan ja nostaa niitä muidenkin tietoisuuteen, ja miten jokaisella ihmisellä on oma kiinnostava tarinansa ja mielenkiintoisia näkemyksiä. Tämä toimi kimmokkeena sen idean syntymiseen, josta myöhemmin kehittyi opinnäytetyömme. Noihin aikoihin oli myös Helsingin sanomissa kirjoitus lampaista paimentavasta papista Juha Tanskasta. Kirjoituksessa Tanska kertoi tarinan muusta laumasta erottuvasta lampaasta, jota muut lampaat kaltoin kohtelivat ja olivat silti koväänisimmin määkimässä ruokaa. Tanska oivalsi, että meidän pitää mennä niiden luokse, jotka eivät enää jaksa huutaa. (Von Herzen, 2018.)

Kyseinen lehtijuttu tarjosi kantavan teeman elokuvaamme. Kysyimme Juha Tanskalta luvan saada käyttää tarinaa elokuvamme alkuteksteissä. Yksi opinnäytetyön ideointiin liittyvä tapahtuma oli Maan hiljaisten ääni -nimisen laulun syntyminen. Laulun kautta Joel halusi nostaa esiin poisnukkuneen ystävänsä muistoa. Laulun nimi kopioitiin myös elokuvalle.

Ajatus äänen antamisesta maan hiljaisille tuntui ja kuulosti taiteelliselta, mutta pohdimme eri vaihtoehtoja toiminnalliseksi toteutustavaksi. Mietimme aluksi jonkinlaista valokuva- tai taidenäyttelyä, jossa kuvia ja tekstiä yhdistämällä tuotaisiin esille ihmisten elämäntarinoita. Pohdimme, ketkä voisivat yhteiskunnassamme olla ”maan hiljaisia”, joille haluaisimme pienen hetken valokeilassa antaa. Opinäytetyömme piti opintojen puolesta kytkeytyä jollain tapaa diakoniatyöhön, joten tuntui luontevalta antaa ääni diakoniatyön asiakkaille.

Ideamme kehittyi ajatukseksi lyhytelokuvasta, myös seminaariryhmämme kanssa käytyjen keskustelujen seurauksena. Elokuva taidemuotona tuntui molemmista mielenkiintoiselta haasteelta, jossa joutuisi ottamaan uusia osa-alueita haltuun. Jalostimme ideaamme opintojen edetessä, ja Pieksämäen seurakunta kiinnostui produktiostamme haluten tulla mukaan yhteistyökumppaniksi. Seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kautta saimme tarvittavat haastateltavat elokuvan käsikirjoitusta varten.

Elokuvan kuvaamiseen ja editoimiseen halusimme käyttää ammattilaista, joten kysyimme tuotantoon mukaan YLE:llä kuvaajana työskentelevää Nuutti Puraa. Nuutti tekee kuvauksia myös yrittäjänä ja on ansioitunut etenkin musiikkivideoiden tuottamisessa.

2.1 Diakoniatyö

Diakoniatyö on suuressa roolissa Maan hiljaisten ääni -lyhytelokuvassa ja koko opinäytetyössämme. Diakoniatyö on osa kirkon perustehtävää, jonka Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkolaki määrittelee: Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi. Kirkkojärjestyksessä kerrotaan diakonian olevan jotain, mitä seurakunta ja sen jäsenet harjoittavat tarkoituksenaan kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muuten auteta. (Kuusimäki, 2012, 11-12.)

Itse diakonia-termi tulee kreikan kielen sanoista *diakonein*, joka tarkoittaa palvella ja *diakonos* palvelija. Eli diakonia tarkoittaa yleensä palvelua ja palvelutehtävää. Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa diakoniakäsitys ja diakoniatyö ovat vaikkeiintuneet osaksi toimintaa ja teologian harjoitusta. Ekumeenisessa keskustelussa ja kirkkojärjestyksen mukaan diakonia nähdään nykyään osana kirkon missiota eli perustehtävää. (Kuusimäki. 2012, 13.)

Diakoniatyö voidaan esittää kirkon tekemänä sosiaalityönä. Usein se tästä syystä sijoitetaan käytännönläheisen teologian alueelle ja se juontaa juurensa protestanttisten kirkkojen perinteisiin. Diakoniset laitokset ovat olleet edelläkävijöitä terveydenhoidon ja sosiaalityön alalla ja siten vaikuttaneet nykyisen julkisen terveydenhoidon syntyyn. (Dietrich, ym. 2014, 1.) Jumalanpalvelustilojen yhteyteen rakennettiin jo kirkon alkutaipaleella vieraskoteja, joista kehittyi myöhemmin sairaaloita ja majataloja (Kuusimäki. 2012, 23). Tällä hetkellä tutkimukset vahvistavat, että diakoniatyö paikkaa yhteiskunnan turvaverkon aukkoja (Kuusimäki. 2012, 42).

Diakoniasta puhuttiin muun muassa rakkauden palveluna, kristillissosiaalisena toimintana ja kirkon sosiaalisena toimintana. Diakonia on käsitteenä laaja ja monimuotoinen ja siksi siihen on lisätty lisäämääreitä, kuten missionaarinen, pastoraalinen ja yhteiskunnallinen diakonia. Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa vallitseva tulkinta on, että diakonia on vaikeuksissa olevan ihmisen kokonaisvaltaista auttamista. Tähän kuuluu monia ulottuvuuksia, kuten hengellinen, henkinen, aineellinen, sosiaalinen ja terveydellinen tukeminen, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, diakoniakasvatus sekä ihmisen toimintakyvyn tukeminen. (Kuusimäki. 2012, 11-12.) Vuoden 2020 diakoniabarometrissa (Alava, ym. 2020) diakoniatyöntekijät kokivat tärkeimmäksi työtehtäväkseen sielunhoitotyön, ja 98 prosenttia vastanneista teki sitä ainakin jonkin verran.

Jälleen tämän vuoden koronakriisin aikana diakonian merkitys on korostunut entisestään, ihmisten voidessa huonosti sekä henkisesti että taloudellisesti. Perinteisten työmenetelmien rinnalle on kuitenkin täytynyt kehittää kriisin myötä uusia tapoja, kuten etäkohtaamista, live-lähetyksiä sosiaalisessa mediassa, ulkotapah-tumia ja esimerkiksi kahvikärryjen kanssa kaupungilla kulkemista. Myös diako-niabarometrissa (Alava, ym. 2020) koettiin entistä tärkeämmäksi kehittää uusia muotoja tehdä diakoniatyötä, hypätä epämukavuusalueelleen, tehdä etsivää ja jalkautuvaa työtä.

Jokaiselle voi tulla vastaan vaikeita elämäntilanteita, joissa omat voimat eivät riitä ja luottamus omiin selviytymismahdollisuuksiin horjuu. Keskeinen osa diakonista työtä on henkisen, hengellisen ja emotionaalisen tuen antaminen, toivon vahvis-taminen, rinnalla kulkeminen ja taakkojen kantaminen. (Rättyä. 2012, 89-90.)

2.2 Kirkko osallisuuden asialla

Osallisuus on toinen keskeinen teema lyhytelokuvamme ympärillä. Elokuvassa osallisuuden kokemus liittyy muun muassa diakoniatyöntekijän läsnäoloon ja tu-keen diakoniatyön asiakkaiden elämän vaikeuksien keskellä, sekä pohdintaan siitä, miten kukaan ei saisi jäädä yksin. Osallisuuden kasvattaminen on keskei-nen osa seurakunnan pyrkimyksiä lisätä ihmisen kuuluvuuden ja merkitykselli-syyden kokemusta (Suomen evankelis-luterilainen kirkko). Osallisuus on tunnetta kuulumisesta johonkin ja merkityksellisyyden tunnetta siitä, että on osa yhteistä kokemusta. Osallisuuteen vaaditaan tunne voida itse vaikuttaa tilanteeseen ja tulkita sen merkityksiä. Osallisuus on hyvinvoinnin taustatekijä, koska ihmisellä on tarve tuntea olevansa oman elämänsä kokeva, toimiva ja muovaava subjekti, ei vain toiminnan kohde. (Karjalainen. 2019, 13.)

Kristinuskon ytimessä on pyrkiä elämään yksilönä, seurakuntana ja kirkkona Jeesuksen opetuksen ja esimerkin mukaan. Jeesus oli köyhien ja syrjittyjen ystävä. Kristillisen kirkon tehtävä onkin välittää Jumalan rakkautta keskinäisen yhteyden, huolenpidon ja välittämisen kautta. (Kuusimäki. 2012, 13-15.) Jeesus opetti, että jokainen on tärkeä osa seurakuntaa, Kristuksen ruumista. Alkuseurakunnassa annettiin esimerkki yhteisöstä, jossa kaikki jaettiin ja toisista pidettiin huolta (Kuusimäki. 2012, 18). Nykyään halutaan nähdä kirkossa paluuta alkukristilliseen osallisuusajatteluun eli koinoniaan. Tässä ajattelussa diakonian tulee luonnehtia koko kirkon elämää. Olemalla diakoninen yhteisö kirkko voi näyttäytyä Jumalan valtakunnan läsnäolon tuntomerkinä yhteiskunnassa. (Kuusimäki. 2012, 26-27.)

Ihmisen kaikkinaista hyvinvointia voidaan edistää vahvistamalla sosiaalisia kontakteja ja osallisuutta yhteiskunnassa. Osallisuuden ja hyvien sosiaalisten verkostojen puute sen sijaan lisää ennen aikaista kuolleisuutta, syrjäytymistä ja haavoittuvuutta. Osallisuuteen kuuluu tunne kuulumisesta jonnekin ja mahdollisuus tehdä yhteistyötä (Clift, ym. 2016, 30-32.)

Martti Luther näki ihmisen uudistuvan uskon kautta ja sen seurauksena syntyy itsestään rakkauden ja huolenpidon yhteisöjä. Hyvää jaettaisiin vapaaehtoisesti niin paljon, että esimerkiksi köyhyys katoaisi ennen pitkää. Luther pettyi kuitenkin, sillä ihan näin ei käynyt, vaan oli tarpeen panostaa kristittyjen keskinäiseen kehittämiseen vanhan ihmisen taistellessa uudestisyntyntä vastaan. (Kuusimäki. 2012, 29-30.) Diakoniatyön yksi osa onkin seurakuntalaisten kutsuminen, innostaminen ja varustaminen lähimmäisenrakkauden toteuttamiseen (Kuusimäki. 2012, 47).

Suuri osa suomalaisista odottaa kirkolta kantaaottavuutta yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden puolesta (Kuusimäki. 2012, 14). Diakonia on tuonut esiin muun muassa sitä, miten sosiaaliturvajärjestelmä on apua tarvitseville liian monimutkainen. Kaikilla ei ole taitoja ja voimia etsiä tietoa, vaatia oikeuksiaan ja hakea tukea monelta eri luukulta. (Kuusimäki. 2012, 41-42.) Yhteisöllisyyden tukemisen on todettu olevan merkittävässä asemassa syrjäytymisen vähentämisessä. Kun ihmiset kokevat voivansa vaikuttaa sosiaaliseen, poliittiseen ja materialistiseen ympäristöönsä, olevansa osallisia, heidän tyytyväisyytensä paranee. Tätä voidaan edistää myös luovien menetelmien avulla. Osallisuus vähentää syrjäytymisen lisäksi yksinäisyyttä, sekä lisää yksilökohtaista itsetuntoa ja voimaantumista. (Clift, ym. 2016, 32.)

2.3 Syrjäytyminen ja diakoniatyö

Syrjäytyminen on opinnäytetyömme kolmas keskeinen teema, joka on usein läsnä diakoniatyöntekijöiden arjessa ja tavoitteessa lisätä asiakaskunnan osallisuuden kokemusta. Syrjäytyminen sanana on linkittynyt osaksi hallitusohjelmia ja eri politiikkalohkojen toimenpideohjelmia. Siitä on tullut tämän vuosituhannen puolella politiikassa yksi sosiaali- ja terveyssektorin tärkeimmistä painopistealueista. Syrjäytyminen on myös keskeisin yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta uhkaava tekijä Suomessa ja kansantaloudellinen resurssikysymys. Se on ollut selittävänä keskeisenä käsitteenä Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien analysoinnissa. Uudella vuosituhannella Suomalainen yhteiskunta onkin omaksunut yleiseurooppalaisen paradigman, jossa sosiaalisena syrjäytymisenä käsiteltyä ilmiötä pidetään myöhäismodernien eurooppalaisten yhteiskuntien kannalta tärkeänä sosiaalisena ongelmana ja keskeisenä kysymyksenä. Kukaan ei kuitenkaan ole täysin varma, mistä syrjäytymiskeskustelua todella käydään. Esimerkiksi arviot syrjäytyneiden määrästä Suomessa ovat vaihdelleet kymmenentuhannen ja sadantuhannen välillä. (Sandberg, 2015, 1-2.)

Syrjäytyä voi yhteiskunnasta, ryhmästä tai omasta itsestä. Joskus rakenteellista syrjäytymistä keskeisempää voi olla syrjäytyminen itsestään ja arvokkaaksi koetusta omasta elämästä. Vieraantuminen itsestään, tunteistaan ja arvoistaan tekee vaikeaksi huolehtia itsestä ja vaikuttaa omaan elämäänsä. Syrjäytymiskeskustelun suuria haasteita onkin olla tekemättä sitä syrjäyttävästi eli puhumalla syrjäytyneiden yli, ja sen sijaan tavoittaa toisen näkökulma ja antaa hänelle ääni. (Krappala, ym. 2003, 8-9.) Äänen antamiseen ihmiselle nivoutuu opinnäytetyömme kolme tärkeintä teemaa. Kun omia ajatuksiaan voi katsoa ja kuunnella lyhtyelokuvan kautta, huomaa niiden liittyvän osaksi isompaa kokonaisuutta. Haluamme nostaa diakoniatyön asiakkaiden ainutlaatuiset ajatukset laajemmin ihmisten tietoisuuteen ja tarjota sitä kautta heille kokemuksen osallisuudesta laajempaan taideproduktioon.

Syrjäytyminen on kuitenkin ilmaisuna hankala. Sitä käyttämällä tulemme pystytäneeksi raja-aidan, jonka toiselle puolelle sijoitamme syrjäytyneet leimaten heidät epänormaaleiksi. Lähtökohtaisesti syrjäytymisen käsite liittyy rajanvetoon. Aina kun käytämme me-ilmaisua, teemme eron niihin, jotka ovat ”tuolla puolen”. (Helne, 2002, 169-170.) Syrjäytyneiden määrittelemisen Toisiksi voi olla viitteellistä tai julkilausuttua. Jo sanana se kertoo näiden ihmisten olevan Toisia. He ovat haavoittuvia, passiivisia, heikkoja, epäonnistuneita, reunoille ajautuneita, muista riippuvaisia ihmisiä vailla riittävää itsekuria. Se, että joistain ihmisistä tehdään Toisia, tarkoittaa, että heitä ei nähdä omaehtoisesti kokevina subjekteina, vaan objekteina. Syrjäytyminen toiseutena pitää sisällään kaksinkertaisesti torjuvaa symboliikkaa. Ilmaus leimaa ja määrittää kohteensa koko olemusta. Syrjäytyneet on siis oma lokero, jolla otetaan etäisyyttä sen edustajiin. (Helne, 2002, 117-118.)

Syrjäytymiseen liittyy usein moniongelmaisuutta ja kasautunutta huono-osaisuutta. Se voi tulla vastaan kenelle tahansa elämän aikana riippumatta siitä, millaisen lapsuuden tai nuoruuden on elänyt. Traumat, avioerot ja sairastuminen voivat olla sysäviä tekijöitä kohti ulkopuolisuutta. Toisilla ei ole ravintoa tai kotia ja joskus arjen rakenteet ja elämän merkityksellisyys katoavat, eikä syytä meinaa löytyä jaksaa herätä aamuisin. Yksi tapa määritellä syrjäytynyt, on ajatella ihmisen pudonneen normaaleina pidettyjen toimintamallien ulkopuolelle ja siellä osattomuuden kokemus voi olla vahva. (Sevänen, 2019.)

Diakoniabarometri 2020 –tutkimuksessa käy ilmi siihen vastanneiden kokeneen ongelmien helposti kasaantuvan. Esimerkiksi ruoka-apua hakevien joukossa huomattava määrä koki olevansa huono-osaisia sekä taloudellisesti, sosiaalisesti että terveydellisesti. Usein köyhyyden, huono-osaisuuden ja työttömyyden on myös havaittu periytyvän. Yksinäisyys on yksittäisistä tekijöistä eniten hyvinvointia ja terveyttä heikentävä tekijä. (Alava, ym. 2020.)

Diakoniatyön asiakaskunta on monimuotoista ja käsitteitä valitessa tulee olla herkillä mielellä. Huono-osaisuuskaan ei koske koko asiakasryhmää ja diakoniatyössä kohdataan vain satunnaisesti sellaisia todella kovaosaisia, jotka ovat täysin pudonneet palvelujärjestelmän kyydistä. (Hiilamo, Hänninen & Kinnunen, 2011.) Diakoniatyöntekijän tehtävä on nähdä asiakas ainutlaatuisena arvokkaana ihmisenä ja Jumalan kuvana (Karhumaa, 2007). Maan hiljaisten ääni -lyhytelokuvaa käsikirjoittaessa oli oleellista miettiä, kuinka haluamme siinä ilmaista syrjäytymistä taiteen kautta. Millaisilla pienillä elementeillä elokuvallisesti voisi kertoa kyseessä olevan kenties syrjäytynyt päähenkilö?

2.4 Taidelähtöisyys

Diakoniatyön, syrjäytymisen ja osallisuuden lisäksi opinnäytetyömme rakentuu taiteen ja luovuuden varaan. Maan hiljaisten ääni -lyhytelokuvan keskiössä on tarinan kertominen diakoniatyön asiakkailta saatujen ajatusten pohjalta. Taide tarjoaa mahdollisuuksia oman tarinansa kertomiseen ja muovaamiseen. Oman elämän tarkastelu ja näkeminen muiden silmin näyttää sen ainutlaatuisuuden ja merkityksen. (Karjalainen 2019, 15-17.) Vaikka jokaisen tarina on yksilöllinen, voi elämäntarinan kirjoittajaksi mieltää myös ympäristön ja elinyhteisön. Keskeinen piirre elämäntarinan olemassaololle on jakaminen. Kokemusten muuttaminen jaettavaan muotoon on usein helpointa taiteen keinoin ja sen avulla voidaan tuoda esiin kivuttomammin myös yleisistä tarinoista poikkeavia kertomuksia. (Krappala, ym. 2003, 12-13.) Ihmisen elämässä on aina mahdollisuuksia uusille tulkinnoille. Tulkinnat voidaan ilmaista sanojen, liikkeen, kuvien, äänten tai musiikin muodossa. (Karjalainen 2019, 15-17.)

Känkäsén (2019) mukaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana taiteen soveltava käyttö on lisääntynyt merkittävästi hyvinvointialoilla. Tutkimusnäyttöä on kertynyt runsaasti taiteen merkityksestä kommunikaation, jäsentämisen ja ilmaisun tilana. Taide kutsuu moniäänisyyteen ja avartaa ympäristön yksilölle antamaa tilaa (Krappala, ym. 2003, 12-13). Taiteen ja kulttuurin merkitys ihmisen terveyttä ja hyvinvointia edistävänä tekijänä on saanut paljon painoarvoa myös sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa. Kulttuurihyvinvointi ja taiteen hyvinvointivaikutukset ovat jo vakiintuneita käsitteitä. (Känkäsén. 2019.) Taiteen voi nähdä tapana ymmärtää ja toimia. Taiteen avulla voi yhdistää erilaisia tietämisen tapoja, tuoda esiin poikkeavia näkökulmia ja tarkastella vaikeita asioita toisaalta etäännyttämisen, toisaalta lähelle tuomisen avulla. (Krappala, ym. 2003, 9.)

Luovuus on kykyä nähdä asiat uudesta näkökulmasta. Luova toiminta myös rakentaa siltoja omiin tunteisiimme ja toisiin ihmisiin. Elämän merkityksienkin voi nähdä rakentuvan ja rikastuvan suhteissa toisiin. Näin syntyy osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Eri alojen ammattilaiset voivatkin käyttää taidetta työssään monin tavoin. (Karjalainen. 2019, 11-12, 15.) Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien sovellusalue on laaja, eivätkä ne ole ikä- tai sektorisidonnaisia. Se voi parhaimmillaan olla erilaisia toimintasektoreita yhdistävää uudenlaista yhdessä tekemistä ja taiteelliset menetelmät voivat osana hyvinvoinnin edistämistä tuoda taidetta arkipäiväisemmäksi asiaksi. Taidelähtöisillä menetelmillä pyritään saamaan aikaan voimaantumisen kokemusta. (Känkäsén. 2019.)

Luova toiminta voi tuoda tunteen merkityksellisyydestä ja oman kokemuksen tai tuotoksen tärkeydestä osana yhteistä kokonaisuutta. Siksi luovuus laajentaa osallisuuden ja hyvinvoinnin tilaa muun muassa lisäämällä vuorovaikutuksen kirjoja ja tarjoamalla mahdollisuuden jakaa koettua. (Karjalainen. 2019, 13-14.) Esimerkiksi Pajamäki ja Tuominen (2019) vetivät opinnäytetyönään taidepajoja nuorten leskien vertaisryhmälle. Pajojen avulla tunteita jakaessaan osallistujat näkivät kokemuksensa uusista, yllättävistäkin näkökulmista. Niitä oli helpompi katsoa neutraalimmin taiteen kautta kuin puhuessa. Taide tarjosi kanavan etäännyttää tunteita hieman itsestään.

Myös taiteen kokemisen kautta voi käydä läpi monenlaisia kokemuksia ja tunteita, menetyksiäkin. Heta Bilaletdin (2011) on opinnäytetyössään analysoinut Harmony Korinen elokuvaa *Gummo* vuodelta 1997. Elokuvan henkilöissä näkyvät syrjäytymisen ongelmat. He ovat niin sanottuna amerikkalaista roskasakkia: kouluttamattomia, varattomia, päihdeongelmaisia, joiden lähtökohdat eivät muutenkaan ole olleet loistavat, ja sitten elämä vielä potkii päähän tornadon muodossa kaikkien menettäessä jotain. *Gummo* ei näytä hyväosaisia. Vain hylkiöt ovat kiinnostavia. Heidän tarinoistaan löytyy muun muassa köyhyyttä, prostituutiota, kristillistä kaksinaismoralismia, kehitysvammaisen vanhemmanvaistoja, syöpää ja seksuaalista ahdistelua. Bilaletdin pohtii elokuvan kertovan ihmisten olevan kaunistelemattomia, eikä kaikilla ole unelmia ja toiveita tulevasta. Silti vaikkapa kalja, pirtelö tai miestenlehti voi tuoda rankkaan arkeen juhlan. (Bilaletdin, 2011, 6, 11-12.)

Vastakkainasettelu huono- ja hyväosaisten välillä on ollut myös televisiosarjoja ruokkiva ilmiö. Tuore esimerkki on *Rikkaat ja rahattomat*-sarja, jossa kahdesta eri varallisuusluokasta tulevat perheet vaihtavat viikoksi elämänsä. Sarjassa kuitenkin miellyttävällä tavalla pohditaan erilaisten elämäntyylien haasteita ja hyviä puolia. (ruutu.fi). Ohjelmaan hakijoista köyhiksi laskettiin ihmiset, joilla jäi rahaa yleensä alle 100 euroa käyttöön viikossa. Ohjelman tavoitteena oli löytää osallistujille vastapari, jonka elämään hypäessä joutuisi astumaan epämukavuusalueelle ja sitä kautta nähdä oman kuplansa ulkopuolelle. Tätä kautta osallistuja voisi oppia jotain uutta myös itsestään. Ohjelman avulla haluttiin myös kertoa, kuinka Suomesta löytyy taloudellisesti täysin eri maailmassa eläviä ihmisiä ihan naapuriasuinalueiltakin. (Simola, 2020.) Meikin halusimme elokuvassamme nostaa esiin sitä, miten erilaiset vaikeudet elämässä voivat vaikuttaa tapaan katsoa maailmaa, elämää ja lähimmäisiä.

3 KÄYTETYT MENETELMÄT JA ELOKUVAN TOTEUTUS

3.1 Elokuva taidemuotona

Elokuva on taiteenmuoto, joka saa alkunsa ideasta. Kiinnostava idea alkaa ruokkia itse itseään ja tuo mukanaan uusia ideoita. Ideoiden pohjalta voi muotoilla tarinan rakennetta ja siirtyä tekemään käsikirjoitusta. (Rajavaara T. 2016.) Elokuva sanalla on kolme hieman erilaista merkitystä suomen kielessä. Elokuva on taidemuoto ja kulttuurin laji siinä missä kirjallisuus, musiikki ja teatterikin. Toisaalta puhuttaessa elokuvasta voidaan tarkoittaa yksittäisiä elokuvateoksia, kuten muissa taidemuodoissa puhutaan biiseistä, kirjoista ja näytelmistä. Sanalla elokuva voidaan myös tarkoittaa elokuvaa ilmaisun välineenä ja materiaalina elokuvateoksessa. Vastaavasti kirjoissa puhuttaisiin kielestä ja sävellyksissä musiikista. (Kaikki kuvaa EDU, kamerakynän pedagogiikkapolku.)

Elokuva sisältää kerrontaa ja tämän päivän elokuvassa on ainakin kolmea kerronnan tyyppiä: kuvallista, sanallista ja musiikillista. Ne voivat muodostaa monimutkaisia suhteita keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Näiden lisäksi kerrontaan liittyy yhteiskunnallispoliittisten, kulttuuristen ja historiallisten assosiaatioiden, miellejohdteiden ja merkityssisältöjen vyyhti ja kerrannaisvaikutukset. (Palosaari. 2019.) Elokuvalla on vahva voima herättää ihmisissä ajatuksia ja tunteita. Usein todellisetkin tarinat saavat elokuvissa fiktion avulla lisää voimaa.

Elokuvassa tärkeää on se, mikä katsojasta tuntuu todelalta. Fiktiivistä elokuvaa katsoessa voi miettiä, mitä katsoja siitä saa. Tarinoiden totuudellisuus tai fiktiivisyys voi olla merkityksetöntä. Merkityksellistä saattaa olla se, mitä katsoja haluaa uskoa. Täydellisesti todellisuuteen pohjautuvan tarinan kertominen elokuvan keinoin voi olla kerronnallisesti mahdotonta ja jopa niin ankeaa, ettei sellaista edes haluta tehdä. (Palosaari. 2019) Elokuva on joskus määritelty elämäksi, josta on tylsät kohdat leikattu pois. Elokuvan tekijät pyrkivät valikoimaan elokuvaan sisältöä oikeasta elämästä, jotta katsojille voitaisiin tuottaa elämästä jännitystä, nau-

rua, oivalluksia ja myötätuntoa. Elokuva voi parhaimmillaan olla opettavainen kokemus, jossa elämän tasoja voi nähdä uudesta näkökulmasta. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti.)

Elokuvan voi nähdä ajan muokkaamisen taiteena, jossa liikutaan kerronnallisesti mielekkääksi nähdyllä tavalla menneessä, nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Aika jakautuu kuviin, kohtauksiin ja jaksoihin, joiden välillä on sidoksia. Elokuvailmaisussa on vaikutteita muistakin taiteen muodoista, kuten teatterista, musiikista, kuvataiteesta ja tanssista. (Pölönen 1992, 5.)

Elokuvan rytmillä tarkoitetaan kerronnan nopeutta tai hitautta. Rytmien ei tarvitse olla realistinen, vaan kiihtyvällä rytmillä voidaan luoda jännitystä ja hitaudella esimerkiksi painostavaa, unettavaa tai epätodellista tunnelmaa. Ylipäänsä elokuvantekijän tehtävänä on muuttaa kaoottista todellisuutta tietyn vaikutelman luovaksi tarinaksi tai kuvien virraksi ja vaikuttaa sen avulla katsojiin. Elokuva onkin tavallaan oma kielensä. Todellisuutta ei siis jäljennetä, vaan välitetään ajatus elokuvan keinoin. (Pölönen. 1992, 6-7.)

Pölönen kirjoittaa (1992, 13) käsikirjoittajan näyttävän elokuvan alussa mielikuviuksensa rikkauden, keskiosassa ammattitaitonsa ja lopussa filosofiansa voiman. Osallistavassa taideprojektissa erilaiset elämäkokemukset, näkemykset ja ammattitaidot voivat kohdata luoden lohtua, toivoa ja turvaa. Elokuvan tekemisen koin voi nähdä muutosvoimana, jossa jo yhdessä tekemisen prosessi, sosiaalinen ulottuvuus ja kokemusten jakaminen voivat olla merkittäviä. Mukana olevat saavat kokemukset, että heillä on sanottavaa ja heidän mielipiteensä tulee kuulua. (Bardy, ym. 2007, 96-97.)

Elokuvan avulla elämän vaikeista vaiheista on kertonut esimerkiksi Jarmo Lampela vuonna 2001 valmistuneessa elokuvassa Joki, sekä Antti Jokinen vuonna 2016 valmistuneessa elokuvassaan Pahan kukat. Pahan kukat kertoo toisen sukupolven syrjäytyneistä nuorista ja haluaa Jokisen mukaan olla äänekäs hätähuuto heidän puolestaan. Tavallaan maan hiljaisten ääni siis sekin. Jokinen pohdii, miten ihmiset saataisiin aktivoitua osaksi yhteiskuntaa ennen kuin on liian

myöhäistä. Jos korjausliikettä ei onnistuta tekemään nuorten kanssa, myöhemmin se on vaikeampaa ja kalliimpaa. (Yle 2016.) Myös dokumenttisarja *Logged in* kertoo viiden nuoren miehen elämän kautta siitä, miten vaikeaa voi olla luoda sosiaalisia suhteita ja kiinnittyä yhteiskuntaan. Kaikkia päähenkilöitä yhdistävät rikkinäinen lapsuus, kiusaaminen ja yksinäisyys. *Pelimaailma* tarjoaa pakopaikan arjesta. (Yle 2020.)

3.2 Yhteiskehittäminen

Yhteiskehittämisessä keskitytään saamaan aikaan tasavertaista osallistumista. Asiakasosapuolelta halutaan enemmän, kuin pelkkää kuulemistaan. Tämä vaatii turhien hierarkioiden purkamista, osallistujien arvokkaan panoksen osoittamista ja heidän aitoa kuuntelemistaan. Yhteiskehittäminen hyväksyy erilaisuuden ja eriävät mielipiteet. (Aaltonen, ym. 2016.)

Yhteiskehittämisessä työskentelyn tavoitteena on tuoda yhteen osapuolten erilaiset näkökulmat ja osaaminen. Epäonnistumista ei pelätä, vaan kokeilut ja epäonnistumiset nähdään osana oppimista. Pienet kokeilut voivat johtaa suuriin tavoitteisiin. Yhteiskehittäminen vaatii sopivia tiloja ja myös ohjausta. Tila luo tunnelmaa ja ohjaa tekemisen tapoja ja esimerkiksi käsikirjoituksen luominen ja jäsennelly ajankäyttö ohjaavat tekemistä. (Aaltonen ym. 2016.)

Haastattelemamme diakoniatyön asiakkaat toimivat tärkeänä moottorina elokuvan käsikirjoituksen synnyttämisessä. Käsikirjoituksen pääsisältönä toimii kirje, jonka sisältö on haastateltaviemme ajatuksien pohjalta koostettu. Varsinaisesti yhteiskehittämistä käytimme menetelmänä yhteistyökumppanimme Nuutti Puran kanssa sekä tanssijoiden Anni Toiviaisen ja Heidi Kyyrön kanssa työskennellessämme. Yhteiskehittäminen näkyi esimerkiksi yhteisenä Whatsapp-ryhmänä, jossa yhdessä pohdimme sopivaa kuvauspaikkaa elokuvan lopun tanssikohtaukseen. Anni ja Heidi laittoivat ryhmään kuvan oman ehdotuksensa tanssiin sopivasta pellostä ja yhteisesti arvioimme sen olevan sopiva kuvauspaikaksi. Heidi Kyyrö kehitti myös tanssikoreografian Maan hiljaisten ääni -kappaleesta tehdyn

demon pohjalta ja toi näin omaa osaamistaan ja näkemystään elokuvaan mukaan.

Nuutti Puran kanssa kävimme ennen kuvauksia läpi elokuvan mahdollista tunnelmaa ja yhdessä pohdimme millä keinoin sen voisi saavuttaa. Elokuvassa olevat sisäkohtaukset rakentuivat lopulliseen muotoon vasta kuvauksien aikana. Kävimme yhdessä Nuutin ja Tarja Lindenin kanssa katsomassa kaksi erilaista vaihtoehtoa kuvauspaikaksi ja lopulta yhdessä päädyimme valitsemaan elokuvassa näkyvän talon.

Elokuvan kuvauksissa kokeilimme myös erilaisia juttuja, joista osan Nuutti karsi pois lopullisesta versiosta. Yksi tällainen oli esimerkiksi koskikohtauksen kuvauksissa testattu idea, jossa Tarja laskee kaarnan palan kosken kuohuihin ikään kuin veneeksi. Elokuvan kuvakäsikirjoituksessa oli mukana pianomusiikkia, mutta Nuutti päätti tehdä elokuvan tunnelmasta mahdollisimman hiljaisen ja tuomalla elokuvan taustaan vain luonnon ääniä esimerkiksi nuotion rätinää ja linnun laulua. Nuutti pidettiin tasavertaisena toimijana elokuvan toteutusvaiheen suhteen ja näin hän pystyi tarjoamaan sisältöön mukaan omaa ammattitaitoaan.

3.2 Teemahaastattelu ja anonymisointi

Tutkimusmenetelmät jaetaan useimmiten kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimukseen. Kvantitatiivinen tutkimus etenee yleisestä yksityiskohtaiseen. Siinä etsitään syy-seuraussuhteita ja pyritään yleistyksien avulla ennustamaan, selittämään ja ymmärtämään mahdollisimman tarkasti ja luotettavasti. Kvalitatiivinen etenee yksityisestä yleiseen, ja olettaa, että muuttujat ovat monimutkaisia, toisiinsa kietoutuneita ja vaikeasti mitattavissa. (Hirsjärvi 2000, 25.)

Tutkimushaastattelun lisäksi tietoa voidaan kerätä esimerkiksi kyselylomakkeilla, strukturoimattomalla haastattelulla tai havainnoimalla. Menetelmiä voidaan myös yhdistää. Strukturoimatonta haastattelua kutsutaan myös avoimeksi haastatteluksi, syvähaastatteluksi ja keskustelunomaiseksi haastatteluksi. Siinä haastattelu etenee vapaasti keskustellen avoimien kysymysten avulla. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, koska haastattelun teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi 2000, 35-38, 45, 48.) Haastatteluita voidaan tehdä yksilöille tai ryhmille, puhelimesta tai kasvotusten, jopa näytelmänä (Hirsjärvi 2000, 61-85).

Opinnäytetyömme lopputuotos vaati ympärilleen ennen kaikkea luovaa ja inspiroivaa työskentelyä. Halusimme antaa elokuvan käsikirjoitukseen tulevien ihmisten ajatuksille mahdollisimman paljon vapaata tilaa jo haastatteluvaiheessa, joten päätimme kyselymenetelmänä käyttää teemahaastattelua. Teemahaastattelussa käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja ja edetään keskustelunomaisella tavalla. Teemojen järjestystä voi vaihdella tilanteen mukaan ja niiden laajuudet elävät ja muuttuvat haastateltavasta riippuen. Haastateltaessa olisi pyrittävä mahdollisimman luontevaan keskusteluun vähäisten muistiinpanojen avulla, ettei keskittyminen mene papereiden pyörittämiseen. Apukysymykset voivat toimia tukena teemojen ohella. Teemoja voi käsitellä yksinkertaisesti ranskalaisia viivoja käyttäen. Haastattelun tulisi siis olla mahdollisimman vapaata, ilman orjallista kysymyspohjaa. (Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Teemahaastattelu vaatii huolellista aihepiiriin tutustumista ja haastateltavien tilanteeseen perehtymistä. Sitä kautta haastattelu voidaan tarkentaa juuri tiettyihin teemoihin. Haastattelun teemat valikoidaan aiheeseen perehtymisen pohjalta. Haastateltavien olisi hyvä olla sellaisia ihmisiä, joilta arvellaan parhaiten saatavan aineistoa tarvittavista teemoista. (Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tavoitteemme oli haastattelujen avulla kohdata henkilökohtaisesti jokainen diakoniatyön kautta mukaan saamamme ihminen ja antaa heille tilaa kertoa meille ajatuksiansa.

Produktiomme kannalta haastattelemamme diakoniatyön asiakkaat olivat tärkeässä roolissa. Kuulimme heitä arvokkaina kokemusasiantuntijoina, joiden ajatuksia ja tarinoita kuulemalla syntyi kokeilujen kautta jotain hienoa. Haastatteluita tehtäessä tila ja ajankäyttö olivat merkityksellisiä hyvän lopputuloksen kannalta. Halusimme tehdä yhtenä päivänä vain yhden haastattelun, voidaksemme antaa sille kiireettömän ajan ja tilan myös omissa ajatuksissamme.

Vaikka meillä oli olemassa haastatteluteemat (liite 1), haastattelutilanne eteni omalla painollaan käsitellen teemoja eri kerroilla eri järjestyksessä, miten vain luontevaa oli. Huomasimme tilanteissa painottuvan ihmisten elämänkertomusten, jota tuotetaan puhujan ja kuulijan vuorovaikutuksessa, ja ilmaisee kertojan käsitystä itsestään. Elämänkertomus ei perustu kronologiaan vaan poikkeaa milloin mihinkin suuntaan. Elämänkertomuksessa tärkeintä onkin kertomustapahtumassa syntyvä prosessi. Pintaan nousivat meidänkin haastattelutilanteissamme eletyt hetket, sattumukset, tunteet, kohtaukset, syntynyt tapa nähdä maailma. (Karjalainen 2012, 20.)

Yksityisyyden suojaamisesta tulee sitä haastavampaa, mitä avoimempaa tutkimus on. Tehokas keino suojata yksityisyyttä ja täyttää luottamuksellisuusvelvoitteita on anonymisointi. Ihmisiin pohjautuva tutkimusaineisto nostaa luottamuksellisuuden ja yksityisyydensuojan keskeisiksi eettisiksi kysymyksiksi. Yksityisyyden menettämisen riskejä ja avoimuuden hyötyjä on punnittava tarkasti hyvän sopsuinnun löytämiseksi. Anonymisointi ei aina ole mahdollista. Näistä näkökohdista on tiedotettava osallistujille mahdollisimman selkeästi ja niihin on tärkeää kiinnittää huomiota mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Mustajoki, 2018.)

Elokuvamme suunnitteluvaiheessa tiedotimme tulevia haastateltaviamme elokuvamme anonymista linjasta. Elokuva on luonteeltaan taide-elokuva, johon käyimme vain haastateltaviemme niitä ajatuksia, joista heitä ei voi tunnistaa. Haastatteluissa annoimme haastateltavien tuoda esiin ajatuksiaan haluamallaan tavalla ja heidän henkilökohtaisiin rajoihinsa kunnioittavasti suhtautuen. Haastateltavat kartoitettiin mukaan vapaaehtoisuuden pohjalta ja heidän tuli olla päätätä-

kykyisiä sen suhteen, että ymmärtävät mihin ovat lähdössä mukaan. Teimme elokuvaan osallistumisen ehdoista kirjallisen sopimuksen Pieksämäen seurakunnan ja haastateltavien kanssa.

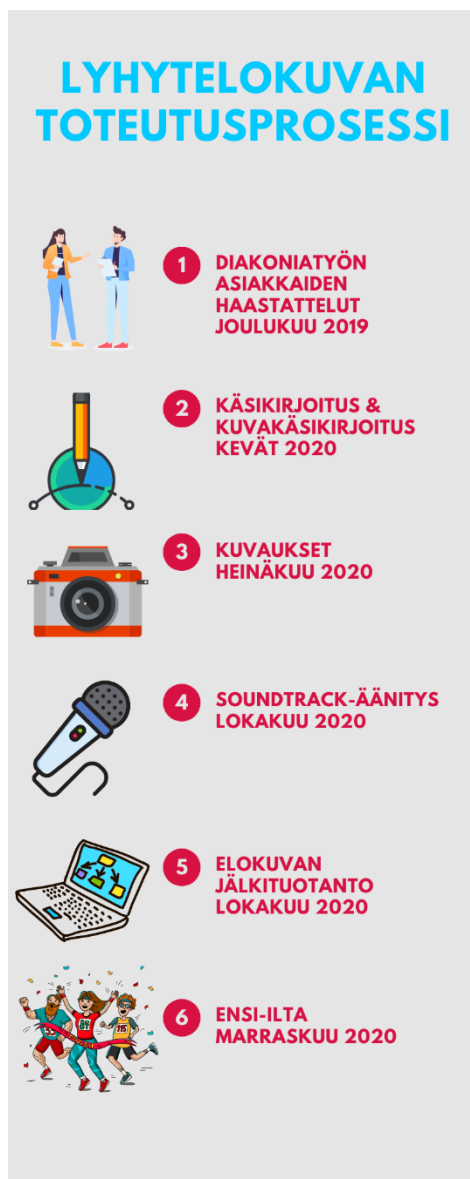
Ylipäättään ihmisten elämäntarinoissa ja niiden käsittelyssä suuressa roolissa ovat tunteet. Haastattelutilanteessa onkin syytä olla herkkävaistoinen muistelijan heränneiden tunteiden osalta hänen kerratessaan ääneen vaikeita elämänkokemuksia. Kuitenkin muistelijan varjelu voi olla kuulijan itsensä varjelua. Tilanteeseen mennessä oli syytä varautua ottamaan vastaan kaikki, mitä elämäntarinoissa vastaan tuli. Vaikeissakin vaiheissa ja niistä selviämisessä on paljon kertojaa vahvistavaa ja kertomisen arvoista. (Karjalainen, 2012, 252.) Haastattelujen aikana käytiin läpi monenlaisia haastateltujen elämäntarinaa liittyviä tunteita, naurun, vihan, turhautumisen ja itkunkin kautta. Kuitenkin jokainen haastateltava koki tilanteen ja kohtaamisen aidoksi ja hyvää tekeväksi. Oli hyvä kohtaamisten kannalta, että meitä oli tiimissämme nainen ja mies. Erilaiset elämäkokemukset tekivät osalle haastateltuja helpommaksi kohdata samaa sukupuolta oleva haastattelija.

Teemahaastatteluista kaksi kolmesta toteutimme asiakkaan omassa kodissa. Yksi halusi tulla haastatteluun Pieksämäen seurakunnan järjestämään tilaan. Haastatteluissa molemmat esitimme kysymyksiä ja Jaanan kirjoitti muistiinpanoja. Joel tallensi keskustelut puhelimen ääninauhurilla. Elokuvan käsikirjoitukseen oli oleellista saada materiaalia, jossa henkilön täysi anonymiteetti säilyy. Jo haastatteluvaihe laittoi molemmissa luovuutta liikkeelle ja teimme yhteisiä havaintoja elokuvalliselta kuulostavista kohdista.

Haastatteluiden litteroinnissa halusimme ylläpitää taiteellista tilaa. Pelkäsimme perinteisen täydellisen tekstiksi purkamisen tappavan luovuuden, joten käytimme ajatuskarttoja muistiinpanojen ohella. Tapamme litteroida aineistoa muistutti kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettävää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissa tutkittavasta asiasta yritetään löytää yleistävä ja tiivistetty kuvaus ilman aineiston informaatioarvon menettämistä. Tarkoituksena on tuoda tekstiaineistosta esille tekstissä esiintyvät merkitykset. (Leinonen. 2018.) Lopuksi tuhosimme puhelimeen tallennetut keskustelut ja kirjalliset muistiinpanot.

Taide ja luovuus kuitenkin aina joustavat tieteellisistä metodeista. Elokuvan kantavana ideana nimensä mukaisesti on ääni ja se miltä kuulostaa antaa ääni jollekin, jonka ääni helposti yhteiskuntamme meteliin hukkuu. Niinpä meille oli haastatteluja purkaessa tärkeää keskittyä myös kuulokokemukseen. Samalla käynnistimme elokuvan käsikirjotuksen ideariihen, jossa yritimme löytää inspiraatiota elokuvan tarinaa varten.

3.3 Maan hiljaisten ääni-lyhytelokuvan toteuttaminen

Kuva 1

Ajankäytöllisistä ja taloudellisista syistä valitsimme elokuvamme muodoksi taidelähtöisen lyhytelokuvan. Lyhytelokuvamme toteutusprosessi on eritelty yllä olevassa kuvassa (kuva 1). Täysimittainen elokuva olisi ollut vähän liian suuri pala haukattavaksi ensimmäiseksi elokuvaprojektiksi. Lyhytelokuvaa suunniteltaessa yleensä ensimmäinen ja tärkein asia on rahoituksen miettiminen. Se on usein myös yksi haastavimmista osa-alueista, koska rahaa ei yleensä juurikaan käytettäväksi ole. (Hämäläinen, 2018.)

Lyhytelokuvan voi toteuttaa myös nollabudjetilla, jos itseltä löytyy kalustoa ja osaamista, tai jos laadun sallii olevan vain esimerkiksi älypuhelimella toteutettua tasoa. Ammattilaisen palkkaaminen ja hyvän kaluston vuokraaminen ovat kallista puuhaa. Mitä useampia henkilöitä elokuvan parissa toimii, sitä kalliimmaksi yleensä nousevat myös kustannukset. (Hämäläinen, 2018.) Rahoitus tuotti prosessissamme haasteita. Laitoimme hakemuksia eri rahoittajatahoille ja osasta tuli kielteinen vastaus, mutta esimerkiksi Kerttu ja Oiva Turusen diakoniarahasto myönsi produktiollemme viisisataa euroa. Pitkin vuotta laitoimme hakemuksia erilaisiin apurahastoihin ja osasta vastaukset saadaan vasta elokuvan julkaisun jälkeen. Elokuvan kuvaus- ja editointikuluihin rahaa meni 1000 euroa ja loppulaulun äänittäminen maksoi studiossa 255 euroa.

Lyhytelokuvan pituudet vaihtelevat laajalla välillä minuutista puoleen tuntiin. Yleisesti lyhytelokuvien kohdalla ajatellaan tiivistämisen olevan aina parempi kuin turhan pitkittämisen. Aloittelevan elokuvan käsikirjoittajan on hyvä tähdätä esimerkiksi kymmenen minuutin elokuvaan, jossa yksi käsikirjoitussivu vastaa noin minuutin verran elävää kuvaa. (Hämäläinen, 2018.) Meidän elokuvamme pituudeksi muodostui lopulta noin 15 minuuttia.

Elokuvan käsikirjoitusta varten löysimme paljon mielenkiintoista ja käyttökelpoista sisältöä teemahaastatteluita purkaessamme. Haastateltavamme puhuivat niissä paljon omasta elämästään henkilökohtaiseen sävyyn ja eettisistä syistä sekä anonymiteetin vuoksi emme voineet näitä kohtia hyödyntää. Kuitenkin henkilökohtaisen kerronnan lisäksi haastateltavamme tuottivat paljon erittäin hienoja yleisellä tasolla liikkuvia ajatuksia.

Käsikirjoituspajan pidimme Savonlinnassa, jossa vietimme aikaa yhdessä katsaten haastatteluiden parhaasta annista ajatuskarttaa suurelle kartongille ja etsien eri tarinoita yhdistäviä teemoja. Jossain vaiheessa meille syntyi idea kirjeestä, johon yhdistäisimme haastatteluissa nousseita teemoja ja ajatuksia yhden fiktiivisen ihmisen kertomukseksi. Tämä idea oli ratkaiseva sysäys käsikirjoituksen kehittymisessä. Idea kirjeestä taisi lähteä liikkeelle erään haastateltavan tarinasta, jossa hän kertoi saaneensa isot määrät perintäkirjeitä historiassaan.

Kirjeteeman ympärille oli luontevaa lähteä rakentamaan juonen runkoa, ja pari kuukautta myöhemmin käsikirjoitus oli valmis. Käsikirjoituksen muokkaamisesta vastasi Jaana Tahkokallio käyttäen hyödyksi esimerkiksi aiempia luovan kirjoittamisen opintojaan ja toimittajataustansa. Ajatus kirjeestä auttoi visioimaan elokuvan tyyliä ja sisältöä. Käsikirjoitus on luettavissa työn lopussa (liite 2).

Käsikirjoituksessa olevan kirjeen sanat ovat haastateltaviamme ajatuksia. Kolmen ihmisen ajatukset on koostettu yhden ihmisen tarinaksi. Tässä ote käsikirjoituksesta ja esimerkki kolmen asiakkaan ajatuksien koostamisesta yhden ihmisen ajatuksiksi:

”Yhdessä kohtaa mie kaikki päivät vaan itkin ja kävelin ja rukoilin. Kuin se kaikki paha ja lika lähtisi sillä tavalla pois. Huusin ja raivosin, ja siitä se toipuminen lähti pikkuhiljaa käyntiin. Heitin ne tunteet roskeen. Silloin luulin, etten enää koskaan nauraisi, mutta nykyään nauran, ja paljon!”

Yllä oleva teksti rakentui kolmesta eri haastattelusta. Yksi haastateltavistamme oli sanonut vaikeassa elämäntilanteessa kaikki päivät vain itkeneensä, kuin se kaikki paha ja lika lähtisi sillä tavalla pois. Hän kertoi heittäneensä tunteet roskeen ja huutaneensa ja raivonneensa. Sitä kautta toipuminen oli lähtenyt pikkuhiljaa käyntiin. Toinen haastateltavista taas sanoi vaikeassa elämäntilanteessa kaikki päivät juosseensa ja rukoilleensa. Tässä näimme selkeän yhtymäkohdan kahden eri ihmisen ajatuksien välillä, joten saimme yhdistettyä ne luontevalla tavalla samaan ajatukseen.

Esimerkin viimeinen lause taas on kolmannen haastateltavamme suusta. Olemme yrittäneet säilyttää ajatusten muotoilussa lähestymistavan, jossa haastateltujen ajatukset olisivat mahdollisimman lähellä alkuperäistä ilmaisua. Haastattelukysymysten teemat ovat myös löydettävissä käsikirjoituksesta (liite 1). Esimerkiksi koskikohtauksessa käsitellään teemahaastattelun teemoja kohdatuksi tulemisen kokemuksista ja diakoniatyön asiakkaana olemisesta. Hääkuva-kohdauksessa taas pohditaan teemoja merkityksellinen elämä, hyvä elämä ja viestisi maailmalle. Käsikirjoituksen sisällön avaamisessakin on kuitenkin otettava huomioon haastateltavien anonymiteetin säilyttäminen, joten tämän syvemmin emme kirjeen ajatuksia erittele.

Kuvakäsikirjoitus (storyboard) on käsikirjoitukseen pohjautuva selvitys asioista, joita kuvassa tai kohtauksessa halutaan näkyvän ja tapahtuvan. Se voidaan toteuttaa yksinkertaisesti esimerkiksi sarjakuvaruutumaisesti piirtämällä. Kuvakäsikirjoituksen avulla pyritään helpottamaan koko prosessin maaliin viemistä ja autamaan osallistuvia toimijoita aina ohjaajasta leikkaajaan saakka. Tuotantoryhmän on kuvakäsikirjoituksen avulla helpompaa havainnoida käsikirjoituksessa tapahtuvia asioita konkreettisemmin. (Tanninen, 2016, 2.)

Kuvakäsikirjoitusprosessi säästää aikaa tuotannon myöhemmässä vaiheessa, kun jo ennen elokuvan kuvaamista mietitään valmiiksi elokuvan valaistusta, kuvasiirtymien tyyppiä ajoituksineen, kuvassa esiintyviä hahmoja sekä kuvakokoa. Ajan lisäksi kuvakäsikirjoituksen avulla säästetään yleensä myös rahaa. Elokuvan jälkituotantovaihe on huomattavasti nopeampaa, kun leikkaaja voi kuvatun kuvamateriaalin käsittelyssä käyttää tukena hyvin tehtyä kuvakäsikirjoitusta. (Tanninen, 2016, 2-3.)

Kuvakäsikirjoitusvaihe oli mielenkiintoinen ja konkretiaa tuova osio elokuvaprosessissa. Tiedostimme hyvin tehdyn kuvakäsikirjoituksen helpottavan paljon elokuvan kuvauksissa ja leikkausvaiheessa. Kumpikaan meistä ei ollut aikaisemmin tehnyt kuvakäsikirjoitusta, joten pääsimme opettelemaan molemmille uuden osaamisalueen. Jaana oli kantanut päävastuun käsikirjoituksesta, joten kuvakäsikirjoituksesta vastasi pääosin Joel. Kuvakäsikirjoitus toteutui piirtämällä eri koh-

taukset paperille omiin ruutuihinsa ja keskustellen yhdessä niiden sisällöstä. Piirretyn kuvakäsikirjoituksen rinnalle Joel editoi älypuhelimelle ladattavalla Power Director -ohjelmalla selkeän elokuvan rungon piirrettyjen kuvien ja sen rinnalle kuvattujen videonpätkien avulla. Joel äänitti kuvakäsikirjoituksen ääniraidaksi käsikirjoitustekstin ja loppulaulun. Näin saimme hahmotettua elokuvamme pituudeksi tulevan suunnilleen 12 minuuttia. Tämän videomuodossa olevan kuvakäsikirjoituksen lähetimme kirjallisen käsikirjoituksen ohella elokuvamme kuvaajalle Nuutti Puralle, joka kehui kuvakäsikirjoitusta ja kertoi hänelle syntyneen sen pohjalta selkeän vision kuvaamisen suhteen. Linkki kuvakäsikirjoitukseen löytyy työn lopusta (liite 3).

Elokuvan kuvaukset toteutimme heinäkuussa 2020 yhden viikonlopun aikana Ruokolahdella. Jaana vastasi aikataulujen ja kuvauspaikkojen suunnittelusta, koska Jaanan paikallistuntemus ja verkostot auttoivat kuvauspaikkojen ja yhteistyökumppaneiden löytymisessä. Jaana kävi ennakkoon ottamassa valokuvia muutamasta kohteesta, jotka olivat Joelinkin mielestä potentiaalisia kuvauspaikkoja. Kuvausviikonloppuna saimme apuja lavastuksen, kuvauspaikkojen sekä kuvausporukan majoituksen ja ruokailujen suhteen. Elokuvan pääosaan löytyi näyttelemistä harrastava ruokolahtelainen vanhempi naishenkilö, Tarja Lindén. Hän kertoi tunteneensa vahvaa johdatusta siinä, että juuri hänen kasvonsa olivat tulleet Jaanan mieleen. Käsikirjoituksesta Tarja löysi paljon samaistumispintaa omiin kokemuksiinsa ja koki sen itseään koskettavaksi. Muokkasimme tekstiä vielä murreasultaan eteläkarjalaisen naisen suuhun sopivaksi.

Saimme elokuvan loppukohtauksen koreografiksi ja tanssijaksi Heidi Kyyrön, joka on toiminut koreografina muun muassa musikaaliprojekteissa. Toiseksi tanssijaksi mukaan lähti Anni Toiviainen, jonka suvun peltoa saimme luvan käyttää kuvauksissa. Loppujen lopuksi kahden hengen projektimme laajeni isomman porukan produktioksi, jossa meistä oli hienoa huomata, kuinka suuri merkitys elokuvan tarinalla oli jokaiselle mukaan lähteneelle. Elokuvan ääniraidan äänityksiä tehtiin vielä elokuun lopulla Ruokolahdella toinen viikonloppu. Paikalla olivat Joel, Jaana ja Tarja. Joel hoiti äänittämisen. Samana viikonloppuna Joel ja Jaana yrittivät laulaa nauhalle myös Maan hiljaisten ääni-loppulaulua, mutta kyseinen kap-

pale meni lokakuussa tuotannoltaan täysin uusiksi Studio Watercastlessa Pungalaitumella, joten lauluraidatkin piti tehdä uusiksi. Jaana ei aikataulullisista syistä ehtinyt mukaan, joten valitettavasti Jaanan laulua ei kappaleessa kuulla. Elokvaprosessin kulkua dokumentoimme Instagramissa tilillä maan_hiljaiset.

3.4 Elokuvan viesti

Elokuvan sisällössä oli tärkeää näkyä opinnäytetyömme pääteemat: diakoniatyö, syrjäytyminen ja osallisuus. Näiden lisäksi oli oleellista käsitellä teemahaastatteluiden aiheita. Halusimme elokuvan alkukohtauksessa korostaa yksinäisyyden ja syrjäytymisen kokemusta lavastuksen avulla. Tätä korostaaksemme hiljaisessa kerrostaloasunnossa näkyy viinipullo ja sekalaista tavaraa. Postiluukun kolahdusta korostetaan. Posteljooni saattaa olla harvoja kontakteja yksinäisellä ihmisellä ympäröivään maailmaan.

Päähenkilö päättää kirjoittaa kirjeen ja kirjoittamisen aikana henkilö seikkailee luonnossa erilaisissa paikoissa. Halusimme tällä viestiä ulkoisten olosuhteiden voivan olla mitä tahansa, mutta silti ihmisen mieli ja sisin voivat elää aivan toislaisissa maisemissa. Elokuva pyrkii välittämään toivoa ja valoa sitä katsovalle ja sen viesti on suunnattu erityisesti niille, joilla on elämässä yksinäisyyttä, sairautta ja muita vaikeuksia.

Osallisuus elokuvassa yhdistyy päähenkilön kirjeessä ilmaisemaansa pohdintaan hengellisyydestä ja diakoniatyön merkityksestä. Diakoniatyöntekijä oli kaikille haastattelemillemme henkilöille ollut tärkeä tuki ja vierellä kulkija. Kun kaksi ihmistä kohtaa, molemmat tulevat jo osalliseksi toistensa elämäntarinoihin. Jokainen haastateltava toi esiin toisten ihmisten merkityksen ja arvon. Tätä halusimme elokuvan kirjeessäkin korostaa.

Elokuvassa on läsnä pohdinta elämässä kiinni pysymisestä. Jatko jää katsojan mielikuvituksen varaan. Pyrimme tekemään loppukohtauksesta moniulotteisen, jossa katsoja voisi omista lähtökohdistaan käsin tehdä omat tulkintansa kirjeestä ja symboliikasta mustan ja valkoisen tanssijan suhteen. Katsojan tulkittavaksi jää myös, kenelle kirje oli kirjoitettu. Yleistunnelma on elokuvassa rauhallinen ja hiljainen. Kuulokokemuksen korostaminen on tärkeää. Puheraita toimii helposti lähestyttävänä jopa ilman kuvaa ympärillä. Elokuvan lopetuskappale sopii rauhallisen tunnelman jatkoksi ja tuo vähäeleiseen elokuvaan lisäväriä.

Tavoitteenamme on herättää katsojassa arvopohdintaa niiden silmin, jotka eivät yhteiskuntamme kiireessä meinaa mukana pysyä. Tällä tarkoitamme sitä, että toivomme elokuvaa katsovan voivan samaistua diakoniatyön asiakkaiden elämän haasteisiin ja pohtia heikommassa asemassa olevien ihmisten auttamisen tärkeyttä. Jokainen ihminen voi joskus itse olla samassa tilanteessa elämän vaikeuksien yllättäessä. Yhteiskunnan moraali mitataan paljolti siinä, kuinka se kohtelee kaikista heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä

3.5 Elokuvan musiikki

Maan hiljaisten ääni -laulun Joel Vataja teki opinnäytetyön käynnistymisen aikoihin vuosien 2017-2018 vaihteessa. Kappale on tehty samana syksynä kuolleen ystävän muistolle. Ajasta toiseen siirtynyt henkilö oli Kari, jonka muiston Joel halusi tallentaa laulun muotoon. Laulussa yritetään päästä henkisesti mukaan viimeisiin taisteluihin sairasvuoteen äärelle. Joelilla oli tapana noin kerran vuodessa käydä Karia katsomassa ja yhdessä he keskustelivat ja soittivat kitaroilla hengellisiä lauluja. Laulu oli osaksi inspiroimassa koko opinnäytetyön syntyä, antaen sille muun muassa nimen. Jossain kohtaa mietimme elokuvan omistamista Karille, mutta päädyimme omistamaan sen kolmelle haastateltavallemme. Joel kuitenkin kuvasi ja editoi studiokäynnistään erillisen musiikkivideon, joka on omistettu Karille. Linkki musiikkivideoon löytyy työmme liitteistä (Liite 3).

Laulun teksti on yksinpuhelua, mutta suunnattu selkeästi ystävälle. Samaa henkeä on elokuvan kirjeessä. Se on yksinpuhelua, mutta kirjeen kohde jää katsojan tulkittavaksi. Laulussa on viimeiset taistelut käynnissä sairasvuoteen äärellä, mutta kertoja yrittää toivoa kärsivälle ihmisille turvaa ja lohdutusta. Lyhytelokuvassakin päähenkilö kertoo kärsimyksen tulleen häntä lähelle. Hän kertoo silloin kaikki päivät vaan itkeneensä, rukoilleensa ja kävelleensä. Elokuvassa korostuu yksinäisyys, mutta päähenkilön pöydällä on kuitenkin hääkuva. Lopputanssissa on mukana musta ja valkoinen henkilö. Laulun teksti sopii ja tukee hyvin elokuvan tematiikkaa. Kuitenkin elokuvan tulkinta jää katsojalle. Joel ja Jaanankin huomasivat tulkitsevansa elokuvaa keskenään vähän eri näkökulmista käsin.

Joel koitti puoli vuotta työstää laulua tuottajan kanssa ja projektissa oli mukana muutamia ammattimuusikoita. Valmista ei kuitenkaan koskaan tullut, joten lokakuussa 2020 Joel varasi pika-aikataululla Punkalaitumelta Studio Watercastlen, ja äänitytti siellä Arttu Sarvanteen avulla laulun päivässä valmiiksi. Joel soitti itse kaikki soittimet ja teki musiikin sovituksen. Syksyn aikana myös laulun kertosäe oli muuttunut alkuperäisestä. Joel kuvasi studiosession ja siitä tehtiin musiikkivideo YouTubeen, jossa se julkaistiin marraskuun 20. päivänä. Samaan aikaan kappale tuli kuunneltavaksi Spotifyyn ja muihin tunnettuihin suoratoistopalveluihin.

3.6 Jälkituotanto

Elokuvan kuvaajana toiminut Nuutti Pura hoiti myös elokuvan jälkituotannon syys-lokakuussa 2020. Joel toimitti ensin Tarjan puheraidan Nuutille, jonka päälle Nuutti lisäsi kuvamateriaalia. Nuutti hoiti puheraidan editoinnin. Jälkituotantoon kuuluu esimerkiksi kuvamateriaalin leikkaamista, kohtausten valitsemista ja poistamista, väliversioiden tekemistä, kuvan ja äänen yhdistämistä ja kuvan värimäärittelyä (Tolmunen, 2012, 13.)

Nuutti lähetti elokuvasta väliversion arvioitavaksi, josta puuttui vielä alku- ja lopputekstit. Näiden jälkeen yhdessä Nuutin kanssa tehtiin elokuvaan tarvittavat tekstilisäykset ja muutaman kohdan rytmitystä ja kuvamateriaalia muutettiin. Lopulaulukohtaukseen lisättiin tällöin välähdyksiä aiemmasta elokuvasta. Tämä sitoi peltokohtausta paremmin muuhun elokuvaan ja loi siihen lisää tunnelmaa.

Kun kaikki tarvittavat muutokset oli tehty, Nuutti säätäi vielä ääniraidan kohdalleen ja muutti elokuvan resoluution teräväpiirto-muotoon. Nuutti lähetti elokuvan lopullisen version dropbox-sovelluksen kautta sähköpostiimme, josta lataimme sen YouTubeen.

3.7 Elokuvan ensi-ilta ja jatkosuunnitelmat

Lyhytelokuvan varsinainen promootiotyö jää tämän opinnäytetyön julkaisemisen jälkeiseen aikaan. Yritämme markkinoida elokuvaa kristillisille verkkomedioille ja television puolella esimerkiksi TV7-kanavalle. Myös seurakuntien omat kanavat voivat toimia väylinä saada elokuvalla katsojia. Erillistä markkinointibudjettia meillä ei ole ja kaikki summat menevät suoraan omasta pussistamme, jos siihen rahaa haluaisimme laittaa. Aiomme lähettää tiedotteen elokuvasta myös esimerkiksi Radion Dein ohjelmavastaavalle ja Kirkon viestintään.

Elokuvan ensi-ilta järjestettiin 10.11.2020 kello 16 avoimena yleisötilaisuutena Pieksämäen Uudessa kirkossa. Tilaisuuteen kutsuttiin myös elokuvaan haastatellut henkilöt heidän omasta toiveestaan. Avoimessa tilaisuudessa haastateltavat eivät kokeneet liian suurta riskiä siihen, että heidän osuutensa olisi paljastunut. Tilaisuuden järjesti Pieksämäen seurakunta, ja paikalle saapui katsojia reilu parikymmentä henkeä. Tekemämme ensi-illan mainosjuliste on nähtävissä alla (kuva 2).

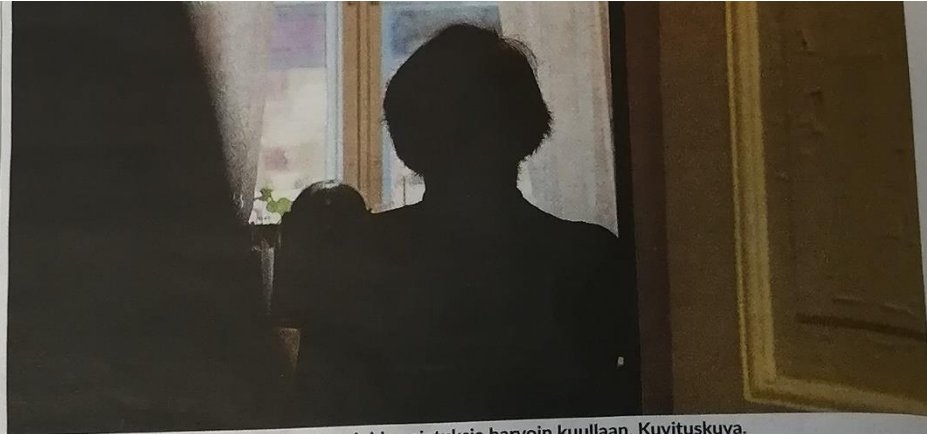

Kuva 2.

Ensi-illan aloitti seurakunnan diakoniatyöntekijä Virpi Sarenius, joka oli diakoni Sari Sormusen kanssa yhteistyökumppanimme Pieksämäen seurakunnasta. Virpi esitteli tilaisuuden luonteen, jonka jälkeen esitimme liveinä elokuvassa nähtävän Maan hiljaisten ääni -kappaleen. Molemmat lauloimme ja Joel säesti kitaralla. Tämän jälkeen kerroimme elokuvan taustaa, ennen elokuvan katsomista. Elokuva näytettiin kirkon isolta valkokankaalta. Äänet tulivat bluetooth-kaiuttimen kautta.

Elokuvan loppuessa yleisö antoi aplodit. Palaute elokuvasta oli myönteistä ja esimerkiksi Pieksämäen seurakunnan kirkkoherra kehui kovasti sekä itse toteutusta, että asian tärkeyttä. Pieksämäen lehti teki opinnäytetyöstämme ennakkoon jutun, jossa myös ensi-iltaa mainostettiin (kuva 3). Haastattelu toteutettiin etänä sähköpostin välityksellä. Toimittaja oli Tara McLees. Lehtijuttu oli luettavissa lauantaina 7.11.2020 ilmestyneessä lehdessä.

Tarkoituksenamme on julkaista elokuva youtubessa joulukuussa 2020 suurelle yleisölle. 20.11.2020 julkaistu Maan hiljaisten ääni –kappale sai jo facebookissa paljon kiittäviä kommentteja ja osa kertoi kovasti odottavansa jo itse lyhytelokuvan näkemistä. Aiemmin olemme jakaneet Facebookissa ja Instagramissa kuvia ja päivityksiä liittyen elokuvamme tuotantoon ja viimeisimpänä jaoimme Pieksämäen lehden aiheesta tekemän jutun.

Lyhytelokuvassa ääneen pääsevät ihmiset, joiden ajatuksia harvoin kuullaan. Kuvituskuva.

Kun ei jaksaisi edes hengittää

Ihmiset: Opiskelijoiden lyhytelokuvaan on haastateltu diakoniatyön asiakkaita.

Tara McLees

Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen kampuksen opiskelijat **Joel Vataja** ja **Jaana Tahkokallio** ovat tehneet yhteistyössä diakoniatyön kanssa opinnäytetyönään lyhytelokuvan nimeltä *Maan hiljaisten ääni*. Elokuva saa ensi-iltansa huomenna tiistaina 10. marraskuuta kello 16 Uudella kirkolla.

Elokuvan tarkoitus on antaa ääni maan hiljaisille, eli saada heikoimmissa asemassa olevien ääni kuuluviin.

VATAJAN ja Tahkokallion lyhytelokuvan idea lähti halusta tuoda esiin sellaisten ihmisten ajatuksia ja tarinoita, jotka eivät usein ääneen pääse, vaikka sanottavaa olisi paljon.

– Opittavaa heiltä olisi varmasti paljon, jos joku vain pysähtyisi ja kuuntelisi. Ajatusten pallottelun jälkeen päädyimme hypäämään molemmille tuntemattomalle maaperälle tekemään lyhytelokuvan, koska koimme sen antavan

parhaat mahdollisuudet tuoda tarinaa esiin eri tasoilla, sekä levittää ajatuksia laajemmalle katsojajoukolle, Vataja kertoo.

Diakoniatyöntekijöiden lisäksi parivaljakko sai yhteistyökumppaneiksi YLE:n kuvaajan **Nuutti Pura**n ja ruokolahtelaisen harrastajanäyttelijä **Tarja Lindenin** sekä ruokolahtelaiset tanssijat **Heidi Kyörön** ja **Anni Toivaiasen**.

LYHYTELOKUVAA varten on haastateltu kolmea diakoniatyön asiakasta teema-haastatteluina.

– Elokuvasa nämä ajatukset yhdistyivät yhden naisen tarinaksi, jota hän kertoo kirjeen muodossa. Elokuvasa maisemat vaihtuvat, mutta naisen ajatukset kulkevat koko ajan mukana antaen ajattelun aihetta meille jokaiselle. Elokuvan rytmi on hidas ja se muotoutuu ikään kuin kuvitetuksi kuunnelmaksi, Tahkokallio kuvailee.

Lyhytelokuvaa opiskelijat valmistelivat kahden vuoden ajan. Taustahaastattelut he tekivät noin vuosi sitten.

– Talven ja kevään aika-

na teimme käsikirjoitusta ja kuvakäsikirjoitusta. Sitten alkoivat kuvausten järjestelyt ja näyttelijöiden etsiminen. Kuvaukset olivat heinäkuussa Ruokolahdella. Elokuvan lopussa kuullaan Joelin tekemä elokuvan nimeä kantava laulu. Laulu on äänitetty Studio Watercastlessa Punkalaitumella lokakuussa. Nuutti Pura teki elokuvan jälkituotannon syys-lokuussa. Saimme elokuvallemme apurahaa Kerttu ja Oiva Turusen diakoniarahastosta, Tahkokallio kertoo.

PITKÄ valmistelu prosessi on ollut sekä Vatajalle että Tahkokalliolle merkityksellinen. Kohtaamiset diakoniatyön asiakkaiden kanssa ovat jääneet molemmille vahvoina mieleen.

– Kohtaamiset olivat aitoja ja syviä. Jokaisen kanssa syntyi hyvä yhteys ja olemme syvästi vaikuttuneita ja

kiitollisia siitä, miten jokaisen heistä rohkeasti avasi kokemuksiaan ja ajatuksiaan kahdelle aivan vieraalle ihmiselle materiaalina käytettäväksi, Vataja sanoo.

– Elokuva toteutettiin jokaisen anonymiteettiä kunnioittaen, mutta haastattelut ovat olleet lopullisen elokuvan suuri inspiraatio ja mahdollistaneet elokuvan syntymisen, Tahkokallio lisää.

KAKSIKKO toivoo, että elokuvan katsojat näkisivät maailmaa myös niiden silmin, jotka eivät yhteiskunnan kiireessä ja metelissä jaksaa pysyä mukana.

– Eräs haastateltava toteasi hyvin, että meidän tulisi kuunnella niitä, jotka eivät jaksaisi edes hengittää. Se oli hyvin sanottu, Tahkokallio kertoo.

Elokuvaa markkinoidaan nyt laajalti, ja se ladataan loppuvuodesta myös Youtubeen nimellä *Maan hiljaisten ääni*.

• Maan hiljaisten ääni lyhytelokuva ensi-iltassa tiistaina 10. marraskuuta kello 16 Uudella kirkolla.

Kohtaamiset olivat aitoja ja syviä.

Joel Vataja

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on ollut antoisa ja opettavainen parin vuoden mittainen matka, johon on linkittynyt kaikki opinnoissa ja elämässä sinä aikana vastaan tulut. Hyvin pian se lakkasi tuntumasta yhdeltä kouluprojektilta, ja sai merkityksen nimenomaan maan hiljaisten äänen kertomisen kautta. Laadukkaan elokuvan tekemisestä tuli tärkeä tavoite, jotta viesti voisi välittyä katsojille uskottavalla tavalla. Opinnäytetyö on ollut meidän kahden yhteinen matka, jonka aikana olemme sekä vuorotellen, että yhdessä vieneet prosessia eteenpäin. Prosessissa olemme hyödyntäneet molempien vahvuuksia ja oppineet toistemme kautta paljon.

Työnjako opinnäytetyössä toteutui tasaisesti ja otimme vastuuta eri osa-alueista keskenämme. Jaana hoiti paljon yhteydenpito- ja organisointiasioita, esimerkiksi hoitamalla yhteydenpidon haastateltaviimme ja hankkimalla elokuvaan näyttelijän ja tanssijan. Jaanan vastuulla oli myös kuvausten järjestäminen, johon kuului aikatauluttamista, yhteydenpitoa kuvauksiin osallistuvien kanssa, majoituksesta ja ruokailusta vastaamista, kuvauspaikkojen suunnittelua sekä rekvisiitan hankkimista. Jaanan vastuulla oli myös elokuvan käsikirjoituksen lopullinen kirjoittaminen ja elokuvassa olevan kirjeen koostaminen.

Joelin vastuulla oli kuvakäsikirjoitus, elokuvan musiikki, ohjaajan rooli Nuutin kanssa kuvaustilanteessa ja Nuutin avustaminen jälkituotantovaiheessa. Joel suunnitteli myös elokuvan ensi-iltajulisteen. Kaikissa työvaiheissa pidimme yhteyttä toisiimme ja kysyimme toistemme mielipiteitä. Kirjallisista työtä kirjoitimme etänä omilta paikkakunniltamme käsin pääasiassa erikseen ja muutamana iltana kirjoitimme työtä yhdessä etäyhteyden välityksellä. Kirjallinen työ jakaantui myös tasaisesti molemmille. Yhdessä tehtyjä osa-alueita olivat teemahaastatteluiden toteuttaminen, käsikirjoituksen ideointi ja ensi-illan järjestäminen. Yhteistyömme oli sujuvaa ja toisen tekemiseen oli helppoa luottaa.

Opinnäytetyömme toteutustapa yhdistellä diakoniatyön asiakkaiden ajatuksia elokuvalliseen kerrontaan vaikuttaa Suomessa olevan harvinainen, jollei peräti ainutlaatuinen tapaus. Ainakaan emme löytäneet aikaisempia opinnäytetöitä, joissa nämä kaksi aihepiiriä tällä tavoin kohtaisivat. Luultavasti myös tyylimme luoda haastatteluiden pohjalta ei-dokumentaarinen elokuva on melko harvinainen toteutustapa. Prosessissa pääsi hienolla tavalla yhdistämään omaa ja asiakasta nousevaa luovuutta, johon Nuutti, Tarja ja tanssijat toivat vielä oman lisänsä.

Ammatillisesta näkökulmasta tuntui tärkeältä päästä kohtaamaan diakoniatyön asiakkaita heidän omissa elinympäristöissään. Tuntui suurelta luottamuksen osoitukselta, kuinka haastateltavat avoimesti kertoivat meille tarinaansa omissa kodeissaan, vaikka eivät meitä tunteneet. Aitous puhuttelee. Kallio (2017, 12-13) kirjoittaa aidon, rajallisen ja inhimillisen ihmisen joutuneen nykyajassa piiloon kullissien taakse. Kuitenkin ihmisyyden perusluonto on saada olla syvästi tunteva, toisista riippuvainen ja haavoittuvainen olento. Inhimilliset kohtaamiset ovat kii-reisinä ja kovina aikoina entistäkin tärkeämpiä ja merkityksellisiä. Työprosessissa tuntui ammatillisesti opettavaiselta päästä verkostoitumaan hyvin erilaisten toimijoiden kanssa ja saada kaikkien osaaminen yhdistettyä yhteisen hyvän eteen.

Uskomme lyhytelokuvamme jäävän hyväksi työkaluksi esimerkiksi seurakuntien käyttöön ja mielestämme se voisi toimia opetusvälineenä tai orientoitumisvälineenä esimerkiksi osana sosiaali- ja kirkonalan koulutusta. Elokuvan avulla voi herätellä ihmisiä diakoniatyön tai syrjäytymisen pariin. Rauhallinen tunnelma ja kuulokokemus voivat myös sopia rentous- ja rauhoittamiskeinoksi. Pieksämäen seurakunnan yhteistyökumppanimme sanoivat ensi-illan jälkeen haluavansa käyttää elokuvaa myös tulevaisuudessa. Tarvetta elokuvassa olevien teemojen pohdinnalle yhteiskunnassamme on paljon.

Teemahaastatteluiden toteuttaminen oli intiimi ja voimaannuttava kokemus meille molemmille, ja uskomme asiakkaidenkin kokeneen voimaantumista prosessin myötä. On arvokas kokemus, kun omia ajatuksia haluaa joku elokuvassaan käyttää. Haastateltavamme odottivat kovasti pääsevänsä näkemään valmiin lyhytelokuvan ja oli hienoa kuulla ensi-illan jälkeen heidän antaneen siitä hyvää palautetta diakoniatyöntekijöille. Toivomme lyhytelokuvalle paljon katsojia ja sitä kautta vaikuttavuutta ihmisten ajatteluun. Haastatteluiden käyttäminen taiteen tekemisessä voisi olla enemmänkin käytetty menetelmä.

Haastatteluissa nousi esiin hyvin monenlaisia teemoja, ajatuksia ja elämänkokemuksia. Haastateltavamme olivat hyvin erilaisia, mikä oli tietenkin hyvä asia, ja haastattelujen kesto oli tunnista lähes kahteen ja puoleen tuntiin. Keskeiseksi teemaksi, niin esiin tulleissa ajatuksissa kuin haastattelun aikana, ilmeni kohtaaminen. Me ja haastateltavat koimme haastattelutilanteissa syntyneen aidon, molemminpuolisen kohtaamisen, jossa päästiin syvälle ja solmittiin kaikille osapuolille merkittävä yhteys. Tätä emme täysin osanneet odottaa yhdeksi opinnäytetyömme sivutuotteeksi.

Liikutuimme monista haastateltaviemme ajatuksista haastattelujen aikana, sekä myöhemmin materiaalia käsitellessämme. Tuntui koko ajan tärkeämmältä saada nostettua niiden sisältöä esiin ja jaettua myös laajemmin. Haastattelut herättivät paljon ajatuksia ja tunteita ja nostavat esiin aiheita, jotka usein jäivät sivuun. Käsikirjoitusta työstäessämme maailma kamppaili pandemian kynsissä, ihmiset kokivat monenlaisia pelkoja, surua, ahdistusta ja yksinäisyyttä eristyksissä kodeissaan. Siinäkin tilanteessa haastattelujen ajatukset elämän vaikeuksissa toivon löytämisestä ja toisten ihmisten merkityksestä kolahtivat suuresti. Eräässä haastattelussa oli ajatus: *Mä en halua olla yksin, kukapa haluaisi? Ihanin tapa lähteä täältä olisi nukahtaa jonkun syliin.*

Haastateltavamme kokivat vaikeuksista ja kärsimyksistä huolimatta jokaisen hetken olevan arvokas, ja myös jokaisen ihmisen. Monella tapaa koko elokuvamme idean kiteytti ajatus: *Sehän tässä yhteiskunnassa on ongelma, kun me ollaan vaan hiljaa silloinkin, kun meidän pitäisi nostaa meteli. Sitä kuka ei jaksaisi edes hengittää, opittaisiin kuuntelemaan häntä.*

Tehdessämme miellekarttaa, jossa yhdistelimme eri haastattelujen keskeisiä aiheita, löysimme neljä keskeistä aihealuetta. Nämä aihealueet olivat: elämässä koetut vaikeudet ja niistä selviäminen, näkemys hyvästä elämästä ja maailmasta, ihmisarvo ja minäkuva sekä kohtaamisen merkitys ja diakoniatyön rooli siinä. Hengellisyys oli kantavana voimana jokaisessa tarinassa ja auttoi löytämään toivonsäteen elämän pimeimmissäkin hetkissä. Nämä esiin tulleet aihealueet voisivat hyvinkin olla alaotsikoita opinnäytetyömme keskeisille pääpilareille: diakoniatyölle, syrjäytymiselle, osallisuudelle ja taiteelle.

Jokainen teema tarjosi prosessin aikana pohdittavaa. Syrjäytyneiksi leimattujen ihmisten elämä saattaa olla todellisuudessa paljon merkityksellisemmän tuntuista, kuin monella hyväosaisella. Kamppailuista selviäminen vahvistaa ja antaa toivoa. Kriisien aikana oppii itseään tuntemaan ja tiedostamaan paremmin. Diakoni osoittautui kaikilla haastateltavillamme tärkeäksi rinnalla kulkevaksi tueksi, jonka puoleen on matala kynnyks kääntyä. Osallisuus on aina kohtaamisessa läsnä, ja vaikeiden tilanteiden keskellä toivon ja hyvän näkeminen vaatii luovuutta. Toivomme myös valmiin elokuvan vahvistavan haastateltaviemme osallisuuden kokemusta ja muistuttavan heitä ajatuksiensa ainutlaatuisuudesta. Niissä ajatuksissa on paljon hiljaista kerrottavaa yhteiskuntamme metelin täyttämille korville.

Diakoniabarometri 2020 –tutkimukseen vastanneet kokevat vahvasti, että seurakunnan työntekijöiden tulee nimenomaan olla köyhien äänenä ja puolesta puhujana, sekä vaikuttaa yhteiskunnallisesti (Alava, ym. 2020). Tämä oli näkökulma, jota mekin kenties tulevana diakoneina haluamme tuoda esiin. Voisiko kirkko toimia maan hiljaisten äänenä?

LÄHTEET

- Aaltonen, S., Hytti, U., Lepistö, T ja Tiina Mäkitalo-Keinonen yhteistyössä Agile-hankkeen muiden tutkimusryhmien ja tutkijoiden kanssa. *Yhteiskehittäminen: kaikki siitä puhuu, mutta mitä se on ja miten siinä onnistua?* Saatavilla 23.8.2020 <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/yhteiskehittaminen-kaikki-siita-puhuu-mutta-mita-se-on-ja-miten-siina>
- Airaksinen, T., Vilkkä, H. (2004) *Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja*. Helsinki: Tammi.
- Alava, H., Kela, A., Nikkanen, A. & Paloviita, P. (2020) *Diakoniabarometri 2020. Aina uuden edessä*. Saatavilla 21.10.2020. <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4087/viewmode=pre-viewview>
- Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) (2007) *Taide keskellä elämää*. Helsinki: Like.
- Bilaletdin, H. (2011). *Gummo*. [Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.] Saatavilla 27.8.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32438/Bilaletdin_Heta.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Clift, S. & Camic, P. (toim.) (2016.) *Oxford Textbook of Creative Arts, Health, and Wellbeing. International perspectives on practice, policy, and research*. Oxford: Oxford University Press.
- Dietrich, S., Jorgensen, K., Karsrud Korslien K. & Nordstokke, K. (2014.) *Diakonia as Christian social practice. An introduction*. Oxford: Regnum.
- Gothóni, R., Helosvuori, R., Kuusimäki, K. & Puuska, K. (toim.) (2012.) *Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Helsinki: Kirjapaja.
- Hagfors, R. (2014). Tulojen ja kulutusmenojen polarisaatio Suomessa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* – 110. Vsk. - 2/2014. Saatavilla

16.4.2020 <https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/hagfors.pdf>

Helne, T. (2002.) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Hiilamo, H., Hänninen, S., & Kinnunen, K. (2011). *Huono-osaisuuden ja sairastavuuden kytkennästä diakonian asiakkailla. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 48(1). Saatavilla 30.3.2020 <https://journal.fi/sla/article/view/4476>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hämäläinen, P. (2018.) *Kuinka tehdä lyhytelokuva*. Canth magazine verkkomedia. Saatavilla 16.4.2020 <http://www.canthmag.fi/magic/kuinka-tehdä-lyhytelokuva/>

Kallio, M. (2017.) *Inhimillisiä kohtaamisia*. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. *Elokuvapolku. Miten elokuva kertoo*. Saatavilla 29.10.2019 <http://elokuvapolku.kavi.fi/fi/elokuvapolku/ylapolku>

Karhumaa, V. (2007). Suomen ev-lut. kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön käsitys ihmisestä <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21708/suomenev.pdf?sequence=2>

Karjalainen, A-L. (2012) *Elettyä ymmärtämässä. Omaelämäkerrallinen kirjoittaminen ja teksti reflektiona sosiaalialan ammattikorkeakouluopinnoissa*. [Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.]

Karjalainen, A-L. (toim.) (2019) *Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.) 2003. *Taide ja toiseus. Syrjästä yhteisöön*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Känkänen, P. (2019) Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. *Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät*. Saatavilla: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/metodit/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelähtöiset-menetelmät

Leinonen, R. (2018) *Sisällönanalyysi*. Saatavilla 28.8.2020
<https://spoken.fi/sisallönanalyysi/>

Mustajoki, H. (2018) *Vastuullinen tiede. Tutkimusetiikka ja tiedeviestintä Suomessa. Avoin tiede ja tutkimusetiikka*. Saatavilla 26.3.2019
<https://www.vastuullinentiede.fi/fi/tutkimusty%C3%B6/avoin-tiede-ja-tutkimusetiikka>

Pajamäki, P. & Tuominen, K. (2019). *Taidelähtöiset menetelmät suruprosessissa. Voimaantumisen näkökulma*. Saatavilla 16.4.2020.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/261907/Pajamäki%CC%88ki-Petra%20ja%20Tuominen-Kirsi.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Palosaari, K. Arctic films. *Audiovisuaalinen kerronta*. Saatavilla 29.19.2019
<http://www.arcticfilms.com/audio.html>

Pölönen, M. (1992) *Elokuvailmaisun ja videokuvauksen perusteita*. Helsinki: Maaseudun sivistysliitto.

Rajavaara, T. (2016.) *Ideasta elokuvaksi – opas ekan leffan tekemiseen*. Saatavilla 29.10.2019 <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/03/09/ideasta-elokuvaksi-opas-ekan-leffan-tekemiseen>

Ruutu.fi. *Rikkaat ja rahattomat*. Saatavilla 28.8.2020
https://www.ruutu.fi/series/3508953?gclid=Cj0KCQjw1qL6BRCmARIsADV9JtaoEoEcQPS89786b5VqoaqAMkq7o98vMxtZ0Jp8WpBTasy1UK4q2UaAmQcEALw_wcB

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniikka A. (2006.) *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

Saatavilla 9.12.2018 https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

- Sandberg, O. (2015.) *Hallittu syrjäytyminen. Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski?* [Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.] Saatavilla 29.4.2019 <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96542/978-951-44-9677-6.pdf?sequence=1>
- Sandell, E. (2020). Yleisradio. *Ei töitä, opiskelupaikkaa tai kavereita – Logged in antaa äänen syrjään jätetyille nuorille miehille.* Saatavilla 27.8.2020. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/02/03/ei-toita-opiskelupaikkaa-tai-kavereita-logged-in-antaa-aanen-syrjaan-jatetyille>
- Sevänen, S. (2019). *Syrjäytyminen vaatii varhaista puuttumista.* Saatavilla 29.9.2020 <https://dialogi.diak.fi/2019/03/21/syrjaytyminen-vaatii-varhaista-puuttumista/>
- Simola, I. (2020). *Yksi Rikkaat ja rahattomat -ohjelman varakkaista karkasi lähiöelämää pakoon hotelliin – tuottaja kertoo 13 asiaa, joita et vielä tiennyt ohjelman kulisseista.* Saatavilla 28.8.2020 <https://www.menaiset.fi/artikkeli/ihmiset-ja-ilmiot/tv/yksi-riikkaat-ja-rahattomat-ohjelman-varakkaista-karkasi-lahioelamaa>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. *Osallisuus.* Saatavilla 28.9.2020 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia/sosiaalinen-hyvinvointi-ja-ihmissuhteet/osallisuus>
- Suoranta, J. & Ryytänen, S. (2014). *Taisteleva tutkimus.* Helsinki: Into Kustannus.
- Tanninen, J. (2016.) *Kuvakäsikirjoitus videotuotannon työkaluna.* [AMK - opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu, viestinnän koulutusohjelma.] Saatavilla 16.4.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/118862/tanninen_joonas.pdf?sequence=1

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. *Mitä sosiaalinen osallisuus on?* Saatavilla 2.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/mita-sosiaalinen-osallisuus-on>

Tolmunen, A. (2012.) *Kohti parempaa jälkituotantoa. Elokuvan jälkituotanto tuottajan näkökulmasta*. [AMK-opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu, viestinnän koulutusohjelma.] Saatavilla 17.11.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42793/Tolmunen_Ilona.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Von Herzen, A. (2018). *Mitä enemmän Juha Tanska perehtyi Raamattuun, sitä kaukaisemmalta Jumala tuntui – nyt hän saarnaa arjen hengellisyyttä, jossa puhelimen kamera voi antaa suuren lahjan*. Saatavilla 28.8.2020 <https://www.hs.fi/elama/art-2000005640226.html>

Wallenius, M. (2016). Yleisradio. *Antti Jokinen huolissaan lähiönuorten syrjäytymisestä: "Asiat ovat vain eskaloituneet entistä pahempaan suuntaan"* Saatavilla 27.8.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-9194610>

LIITE 1 Haastatteluteemat

- Miksi olet juuri sinä?
- Kohdatuksi tulemisen kokemukset
- Diakoniatyön asiakkuus kokemuksena
- Yhteiskunnassa mukana oleminen
- Merkityksellinen elämä
- Tulevaisuus
- Hyvä maailma
- Viestisi maailmalle
- Ilon aiheet

LIITE 2 Maan hiljaisten ääni-lyhtyelokuvan käsikirjoitus

MAAN HILJAISTEN ÄÄNI -OTSIKKO

Alkuun hiljaisuudessa, tummalla taustalla lammasvertaus.

Hiljainen koti, askeleet rappukäytävässä, postiluukku kolisee, tipahtaa laskuja lattialle, näkyy aamutossut kävelemässä ovelle, käsi poimimassa kirjekuoret ja sijoittamassa ne pöydälle pinon päällimmäiseksi.

Vanhempi nainen istuu keittiön pöydän ääreen, laskee kahvikupin viereensä, ottaa paperia ja kynän, alkaa kirjoittaa:

Hei sinä,

Tässä arkeni hiljaisuudessa päätin kirjoittaa sinulle kirjeen. Paljon olen nimittäin ajatuksia pääsani pyöritellyt elämäni poluilla. Monenlaista on tullut koettua, ja kenties jostain niistä on jotain opittukin. Jos jollakulla lähtee mopo käsistä, minulla lähti formula. Silti minä olen arvokas.

Sisältä säihkyvän kaunis.

Jos kirjoittaisin nuorelle itselleni, sanoisin: Teit kaiken niin hyvin kuin osait ja pystyit.

Nainen kävelee metsässä kumisaappaat jalassa, ääni jatkaa:

Lopulta elämä on selviytymistä. Niin kauan kuin on elämää, menet vaan eteenpäin. Ei moni minunkaan elämäni todeksi uskoisi. On ollut pakko olla vahva. Taikoa lapsille leipä pöytään, vaikka tyhjästä. Yrittää antaa niille niin vahvat siivet, että ne kantavat.

Toisin kuin minun.

Pitäisi puuttua enemmän ihmisten hätään, henkisesti ja taloudellisesti. En jaksa enää mennä luukulta luukulle. Avun tarvitseminen on nöyryyttävää.

Tuntuu, että elämä on vaan jatkuvaa tsemppaamista, että pärjäisi jotenkin. Olen oppinut arvostamaan perusarkea. Ei kaiken tarvitse olla hienoa ja kiiltävää, ihanaa ja kivaa. Kunhan saisi sen verran, että se riittäisi perusmenoihin.

Välillä oli olo, etten kelpaa kellekään, en ole mitään. Kun riittävästi mollataan, siihen alkaa uskoa itsekkin. Lopulta kuitenkin puistossa majaileva pultsarikin on ihminen ja ihmisenä arvokas.

Nainen seisoo katselemassa virtaavaa vettä, kuuntelemassa kohinaa.

Nykyään ei enää kohdata toista ihmistä oikeasti. Kaikki vaan räplää kännyköitään. Ihmisillä on aikaa antaa toisille ihmisille, jos haluavat. Kyse on vain siitä, haluavatko.

Lopulta ei voi vaikuttaa kuin omalla panoksella, auttamalla toisia. Pienikin apu voi tönäistä ihmistä jonkin verran eteenpäin. Kun tietää, miltä paha olo tuntuu, haluaa myös tukea muita. Jokainen tarvitsee jonkun, joka sanoo: sinä selviät tästä kyllä. Pysy matkaseurana, vaikka olisi kuinka vaikeaa. Kaiken pelon ja ahdistuksen keskellä antaa toivoa. Miulle diakoniatyö on ollut se viime hetken apu, kun kukaan muu ei auta. Diakoni on kulkenut rinnalla ja on ollut siinä just minua varten. On saanut puhua ja olla oma itsensä. Kun on kaikki päivät yksin, on tärkeää, että joku pitää yhteyttä. Ihminen ei saa jäädä yksin ja pitää voida pyytää apua. Ilo elämässä tulee toisista ihmisistä ja halauksista.

Lopulta suurin osa erimielisyyksistä johtuu väärinymmärryksistä. Nykyään kaikki muka sallitaan, mutta lopulta ei sallita mitään. Joka sanasta joudut tilille. Ja hengellisyys on käytännössä kielletty.

Tässä maailmassa on niin paljon yksinäisyyttä ja unohtuneita ihmisiä. Minä en halua olla yksin. Kukapa haluaisi?

Ihanin tapa lähteä täältä olisi nukahtaa jonkun syliin.

Minun hautajaisissani ei pukeuduta mustaan. Siellä käytetään retrovärejä ja ollaan iloisia siitä, että olen päässyt vihdoinkin sinne, minne olen ollut matkalla.

Nainen istuu nuotiolla katselemassa tulta ja kuuntelemassa sen ritinää ja pauketta.

Tässä yhteiskunnassa on se ongelma, kun me ollaan vaan hiljaa silloinkin, kun meidän pitäisi nostaa meteli. Meidän pitäisi oppia kuuntelemaan niitä, jotka ei jaksaisi edes hengittää.

Minuakin kärsimys on tullut lähelle. Yhdessä kohtaa mie kaikki päivät vaan itkin ja kävelin ja ruikoilin. Kuin se kaikki paha ja lika lähtisi sillä tavalla pois. Huusin ja raivosin, ja siitä se toipuminen lähti pikkuhiljaa käyntiin. Heitin ne tunteet roskeen. Silloin luulin, etten enää koskaan nauraisi. Mutta nykyään mä nauran ja paljon! Ihmiset, jotka ovat nähneet elämässään kärsimystä ja kuolemaa, niissä on jotain erilaista. Jos elää vain jotain pintaliittoa, vaikeuksia ei ehkä osaa kohdata.

Jokainen hetki on arvokas, vaikka miten ahdistaisi. Aina voi kuitenkin tapahtua myös jotain hyvää. Vaikka nyt olisi synkkää, voi uskoa, että se valo on siellä. Uudessa päivässä on kaikki toivo.

Nainen on kotona, sytyttää kynttilän vanhan hääkuvan eteen. Istuu nojatuoliin neulomaan. Puikot kilisevät.

Elämän merkitys on, että pystyy antamaan ja ottamaan vastaan rakkautta. Tärkeintä, että välit läheisiin ja yläkertaan ovat kunnossa. Jos Jumala on meidät tehnyt, eikö se osaa meidät myös hoitaa ja kantaa?

Hyvässä maailmassa kaikilla olisi elämän perusedellytykset, ja kaikki heikoimmat ja pienimmätkin voisivat hyvin. Työstä saisi palkan, jolla elää. Kenenkään lapsen ei tarvitsisi olla nälkäinen tai turvaton. Vanhukset tulisivat hoidettua. Kaikki lapset pääsisivät kouluun, ja jokaisella nuorella olisi joku, joka välittää.

Huumeita ei olisi. Ei henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Ihmiset sotimisen sijaan käyttäisivät energiansa yhteiskunnan rakentamiseen. Ei tarvitsisi kilpailla millään. Sotien jälkeen selvittiin, kun kaikki puhalsivat yhteen hiileen. Nyt yhteishenki tuntuu kadonneen ja raha merkitsee kaikkea. Itsekkyyttä maailmassa saisi vähentää. Pitäisi ajatella muitakin, ei vain omaa napaa ja vapautta tehdä mitä haluaa. Monella on Raamattuna tiliote ja Jumalana raha, mutta sisimmässä on ihan tyhjää.

Elämme nykyään kuin Rooman valtakunnassa. Samat asiat ovat tärkeitä.

Mitä sille valtakunnalle kävi?

Se romahti.

Jälleen kuvaa naisesta kirjoittamassa kirjettä. Lopussa zoomaus allekirjoitukseen.

Elämä ei ole ollut helppoa, mutta on ollut ihaniakin juttuja. En ole toivoa menettänyt.

En ole luovuttanut.

Toivon.

Uskon.

Haluan toivoa.

Vielä saan elää ja olla tässä päivässä kiinni.

Uskotko sinä ihmeisiin?

Minä uskon.

Terveisin, Maan hiljaisten ääni

Maan hiljaisten ääni alkaa soida. Valkopukuinen ja mustapukuinen hahmo tanssivat pellolla.

Lopputekstit

LIITE 3 Linkit kuvakäsikirjoitukseen, musiikkivideoon sekä lyhytelokuvaan

Linkki kuvakäsikirjoitukseen.

<https://youtu.be/i3s6SIEvX3c>

Linkki musiikkivideoon.

<https://youtu.be/gyhlsuTULrc>

Linkki Maan hiljaisten ääni-lyhytelokuvaan.

<https://youtu.be/amC90vv8Sxk>